

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“	DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“	THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“
--	---	--

№ 26-27 (208-209)

Нядзеля 18 ліпеня 1954 г.

ГОД ВЫДАНЬНЯ 8

На пазыцыях рэальнай палітыкі

ДА ПЫТАНЬНЯ БЕЛАРУСКА-ПОЛЬСКІХ УЗАЕМАДЧЫНЕНЬНЯЎ

Мы ўжо ня раз на балонах «Бацькаўшчыны» пісалі аб нярэальнай і шкоднай навет для самых Палякаў палітыцы ў дачыненні да Беларусі, праводжанае бальшынёю польскае палітычнае эміграцыі, што гуртуецца вакол польскага эгзыльнага ўраду ў Лёндане і знаходзіць найбольш скрайнае сваё выяўленьне ў дзейнасці г. зв. «Зьвязу Паўночна-Ўсходніх Земляў» («Зьвязэк Зем Пулночно-Всходніх»). Палітычная канцэпцыя ў дачыненні да Беларусі гэтых польскіх колаў зьяўляецца кансэкрэтным прадэжэньнем ведамай усім палітыкі санацыйных урадаў незалежнае Польшчы. Палітыка гэтая выражалася, як ведама, у поўнай ігоцэй беларускае нацыянальнае праблемы, у ігоцэй найэлементарнейшых нацыянальных правоў і нацыянальных патрэбаў беларускага народу ў межах польскае рэспублікі і ставіла сабе за мэт палінізацыю трох з палавінаю мільёнаў Беларусі ў польскай дзяржаве. Для дасягненьня гэтае мэты ўсе шляхі й спосабы, ад урадавых забаронаў і прымусаў аж да абнаглелага паліцыйнага тэрору, санацыйнымі Палікамі былі ўжываныя і імі-ж усправдліўленыя.

Ведаем таксама, што гэтая палітыка экстрэмацыйнай не дала ніякіх вынікаў за выключэньнем вынікау адмоўных. З момэнтам ліквідацыі польскае дзяржавы ў верасні 1939 году ўвесь вонкавы пакост дваццаць год праводжанай палінізацыі шчэз бясьсьледна, калі шчэзла і само аружка палінізацыі. Больш таго, зьяўляецца біспэчэным фактам, зь якім згаджаюцца і некаторыя Палякі, што адной з прычынаў гэтага чацьвэртага «разьдзелу Польшчы» была якраз яе хвалышывая палітыка ў дачыненні да Беларусі і Украінцаў, якія тварылі адну трэйцю частку ўсяго насельніцтва тагачаснай Польшчы. Аднак ня гледзячы на гэта, ня гледзячы на забойчы для самых Палякаў вынікі іхнай перадваеннай палітыкі, лёнданскі ўрад верна пайшоў ейнымі сьлядамі і не паказаў ніводнае спробы ані навет жаданья ейнае рэвізіі.

Галоўным момэнтам гэтае палітыкі зьяўляецца станючае дамаганьне прывярненьня для будучай Польшчы земляў Заходняй Беларусі па дзяржаўную савецка-польскую мяжу з 1939 году. Найбольш вымоўным у гэтых дамаганьнях ёсьць тое, што ўспомненьня дзейнічкі польскай эміграцыі разглядаюць землі гэтыя, як карніна польскія, на якія Палякі быццам маюць і юрыдычнае і гістарычнае права сабескасьці (аб праве на сабескасьць гэтых земляў, якое выплывала-б зь іх этнічна-этнаграфічнага характару, Палякі гэтыя стараюцца саромліва маўчаць). Мы на эміграцыйнае часта чулі заявы польскага ўраду ў Лёндане, заявы паасобных польскіх палітыкаў і просы, а яшчэ больш настэрлівыя й дэманстрацыйныя заявы й асьветчаныя польскага «Зьвязу Паўночна-Ўсходніх Земляў», што аддзяленьне Заходняй Беларусі ад Польшчы і прылучэньне яе да БССР зьяўляецца гістарычным і юрыдычным беспраўем і гвалтам, дакананым у Ялце над польскім народам. Ня менш часта мы чулі найбольш станючыя дамаганьні гэтых польскіх дзейнікаў прывярненьня Польшчы ўсходніх граніцаў з 1939 году і з заходнябеларускімі тэрыторыямі. Але ні разу, даслоўна ні разу чамусьці мы ня чулі ані ад эгзыльнага польскага ўраду, ані ад ягонаў неафіцыйнай прыбудовкі ў форме «Зьвязу Паўночна-Ўсходніх Земляў», які яны думаюць разьвязаць беларускае нацыянальнае пытаньне ў тым выпадку, калі-б землі гэтыя, згодна іхных дамаганьняў, апынуліся паўторна ў межах польскае дзяржавы. Пытаньне такое для гэтых Палякаў ня існуе, як ня існуюць для іх і Беларусі, што пражываюць кампактнай масай на гэтай тэрыторыі. Калі існуюць для іх яшчэ Украіны ў Заходняй Украіне і ў дачыненні да іх робяцца часамі, хоць туманна і няясныя, палітычныя заявы, дык Беларусі ў Заходняй Беларусі ігнаруюцца поўнасьцю.

Адсюль вывад ясны і біспэчэны, што

ў палітычных плянах гэтых Палякаў ляжыць поўная асыміляцыя трох з палавінаю мільёнаў Беларусі, пражываючых у заходніх акругах нашай бацькаўшчыны, так, як гэтак было ў плане незалежнае Польшчы. Паколькі на дэмакратычным Захадзе гаварыць аб гэтых плянах адкрыта нявыгадна і для самых сябе небясьпечна, астаецца тады для бягучай польскай палітыкі адно — поўнае маўчаньне аб беларускай праблеме ў праектаванай імі будучай Польшчы з усходнімі граніцамі 1939 году.

Падобную тактыку праводзіць і ўся польская эміграцыйная прэса ўспомненага палітычнага кірунку. У ёй паражжае кожнага як-бы дагаворанае стараньне ігнаваньне Беларусі і іхнага нацыя-

нальнага пытаньня ня толькі ў аспэктэ агульнае палітыкі Польшчы і ня толькі ў аспэктэ розных палітычных усходня-эўрапейскіх канцэпцыяў, але й ня менш стараньне ігнаваньне на сваіх балонах усякіх праяваў беларускага нацыянальнага жыцьця й дзейнасьці на эміграцыі. Згодна ведамай беларускай прыказкі — «ня будзі ліха, калі ліха сьпіць» (хоць, на нашу думку, «ліха» гэтае ня сьпіць ужо даўно), — польская публічная апіяна на эміграцыі намагавецца замаскіраваць наагул існаваньне Беларусі, выдаць, уважаючы, што ў працідным выпадку трэба было-б выступіць у дачыненні да іх зь нейкай пазытыўнай праграмай, па-

(Заканчэньне на 2-ой балоне)

Амэрыка і Захад

У папярэднім нашым артыкуле («Напярэдадні вялікіх вырашэньняў») мы сьцьвэрдзілі, што сьвет знаходзіцца напярэдадні важных вырашэньняў, якія могуць прынесці грунтоўныя зьмены ў сусьветнай палітыцы і ў дасолецнім бальнае сілаў. Падзеі апошніх тыдняў гэтых вырашэньняў значна прыблізілі і паказалі, што Амэрыка, якая ўзяла на сябе адказнае і цяжкае заданьне абароны вольнага сьвету перад камуністычнай агрэсіяй, ня можа далей цягнуць дасолецняга стану, каб ейныя абаронныя высілкі былі параліжаваныя дэфэцыватнай і канфігуляцыйнай палітыкай Вялікабрытаніі й Францыі.

Новы францускі ўрад прэм'ера Мэндэ-Франса, які забавязваўся перад Нацыянальным Сабраньнем, што або на працягу аднаго месяца, г. зн. да 20 ліпеня, давідзе да перамір'я ў Індакітай на «гана-ровых для Францыі» ўмовах, або ўступіць із свайго становішча, энэргічна дзеіць на сабскую руку бяз узгоднваньня сваей палітыкі з ЗША і Вялікабрытаніяй і часамі навет у сакрэце ад апошніх. Трывожнай неспадзеўкай для ўсяго Захаду і навет публічнай апініі самой Францыі была нявымушаная эвакуацыя Французаў паўдзённай частцы дольты Чырвонай ракі, у выніку якой тэрыторыя ў 1.600 кв. міляў з двухмільённага насельніцтвам, пераважна каталіцкім, была адтадзена бяз бою камуністам. Французы высясьнілі гэты свой крок выключна матывамі стратэгічнымі, каб канцэнтравалі свае сілы галоўна для абароны сталіцы гэтае часты Вьетнаму — гораду Ганоі з 600.000 насельніцтвам, камуністычная атака на які мае распачацца ў найбліжэйшых днях. Аднак на Захадзе, у тым ліку і ў Амэрыцы, пераважаюць пагляд, што ўваходзілі тут у ігру галоўным чынам матывы палітычныя, тым болей, што адступаючыя францускія часты пакідалі ня знішчанымі ўсе ўладжаньні, маючыя стратэгічнае значэньне. Уважалася, што Мэндэ-Франс яшчэ ў Борне дагаварыўся з Чу-Эн-Ліем эвакуюваць гэтую тэрыторыю, якая ў плянах падзелу Вьетнаму на часты камунітычную і часты вьетнамска-францускаю мела-б прыпасці камуністам.

У важным выпадку зьяўляецца праўдападобным, што перамір'е ў Індакітай будзе такі дасягнутае пры ўмове падзелу Вьетнаму, у выніку якога вьетнамскія камуністыя атрымалі-б увесь паўночны Вьетнам, які становіць дзьве трэйці ўсяе тэрыторыі гэтае краіны, а адна трэйця часты, паўдзённая, аталася-б у руках Вьетнамцаў і Французаў. Такім чынам гэтая доўгая вайна мела-б быць прыпыненай вялікай перамогай камуністыч, што біспэчэчна заахваціла-б іх да далейшых паходаў дзеля апаанаваньня ўсёй паўдзённа-ўсходняй Азіі ў выпадку, калі-б Захад не дабывіўся, як і дагэтуль, на станючае дзеянне.

Другім важным адрэзкам, на якім канцэнтруецца міжнародная палітыка, зьяўляюцца справы Заходняй Эўропы. Новы францускі ўрад не зьяўляецца прыхільнікам эўрапейскай абароннай супольнасьці і не жадае наагул займацца пы-ка мае знайсціся на парадку дня Задзі-

таньнем ратыфікацыі дагавору аб эўрапейскай арміі, пакуль ня будзе разьвязана індэктайскае праблема. Таму Амэрыка, а так-жа й Вялікабрытанія прышлі да перакананьня, што, калі няма надзеі на хуткую рэалізацыю эўрапейскай арміі, дык няма іншага выхаду, як стварыць нацыянальную нямецкую армію, прывярнуўшы перад гэтым поўны суверэнітэт Заходняй Нямеччыне.

Дзьве гэтыя кардынальнае важнасьці праблемы і былі галоўным прадметам Вашынгтонскай канфэрэнцыі Айзэнгаўэр і Далэсе — Чэрчыль і Ідэн. На Захадзе канфэрэнцыя гэтая ўважаецца за найважнейшую ў радзе ўсіх іншых канфэрэнцыяў і спатканьняў, што ад заканчэньня апошняй вайны адбываліся між Вашынгтонам і Лёнданам. У справе Нямеччыны пазыцыя абедзьвюх англасакскіх дзяржаваў была лёгка ўзгодненая. Абедзьве дзяржавы прышлі да перакананьня, што ў выпадку, калі зь віны Францыі ня можа быць створаная хутка эўрапейская армія, Нямеччына павінна быць узброеная іншым спосабам, атрымаць поўную незалежнасьць, раўнапраўнае партэрства ў сямі вольных народаў і быць прынятай у склад Атлянтычнага пакту. Чэрчыль пасыла канфэрэнцыі асьветчыць, што прыслугоўваючае Францыі права вэта ня перашкодіць уключэньню Нямеччыны да Атлянтычнага пакту. Гэта абазначае, што пагроза Францыі выступіць з Атлянтычнага саюзу не паўстрымае англа-амэрыканскай пастановы ўзбраеньня Нямеччыны. Гэта магло-б прывесці да аднаго з двух важных вынікаў: або Францыя спалохаецца стварэньня незалежнай нямецкай арміі й хутка ратыфікуе трактат аб эўрапейскай абароннай супольнасьці, або будзе змушаная ізалявацца ад палітыкі Захаду.

Затое ў пытаньні далёкаўсходняй палітыкі згода між Амэрыкай і Вялікабрытаніяй ня была дасягнутая. Праўда, Чэрчыль і Ідэн у Вашынгтоне былі змушаныя эрэзгываваць з няпрыемнага для Амэрыкі і наагул наўдалага практэу азіяцкага Лёкарна, тым ня меней справа праступленьня Вялікабрытаніі да плянаванага Амэрыкай абароннага пакту паўдзённа-ўсходняй Азіі, які меў-бы быць створаны на ўзор Атлянтычнага пакту ў Эўропе, гэтак і справа наагул інтэрвэнцыі Вялікабрытаніі ў Азіі, ня рушылася зь месца. Ня былі таксама пераможаныя разьходжаньні ў справе прыняцця камуністычнага Кітаю ў склад Задзіночаных Нацыяў, чаму станюча прайвіціцца Амэрыка. На Вашынгтонскай канфэрэнцыі выразна зарысавалася адменная ад амэрыканскай пазыцыі Вялікабрытаніі, якая, панічча баючыся новай вайны, стараецца іграць ролю арбітра між Амэрыкай і камуністычным блёкам. Бада толькі ў тым, што гэтая роля Вялікабрытаніі зьяўляецца вельмі на руку і Маскве і Пекіну.

У сувязі з усім гэтым у Амэрыцы ўздомнілася перакананьне, што гна ў сваей антыкамуністычнай палітыцы ня можа разьлічваць ані на Францыю, ані на Вялікабрытанію, а мусіць дзеіць сама. Хутна-

ночаных Нацыяў справа прыняцця ў іх склад камуністычнага Кітаю. Індыйскі ўрад ужо зляжыў асьветчаныя, што ён выступіць у найбліжэйшых днях з такім праектам. Амэрыка, будучы станюча супраць засяданьня ў гэтай арганізацыі разам з прадстаўніцкамі Пекіну, пагражае выхадам з Задзіночаных Нацыяў у выпадку, калі будзе прыняты чырвоны Кітай. Праўда, прэзыдэнт Айзэнгаўэр заявіў, што, хаця на ягоную думку 95% Амэрыканцаў супраць дапушчэньня камуністычнага Кітаю ў ЗН, аднак урад ягоны ўважае, што яшчэ перадчасна дэцываваць, ці Амэрыка пасыла ээнтэральнага перагаласаваньня яе ў гэтай справе павінна пакінуць ЗН ці не. Аднак ээнтэральнасьць выхаду Амэрыкі з Задзіночаных Нацыяў пасыла ўвадзеньня туды Кітаю зусім магчымай і праўдападобная, што ў выніку сваім абазначала-б поўнае ўнезалежэньне амэрыканскай палітыкі ад іншых дзяржаваў Захаду івольную руку ў антыкамуністычнай акцыі.

У гэтым дачыненні вельмі характэрным зьяўляецца артыкул, нядаўна зьмешчаны ў амэрыканскім тыднёвіку «Тайм». Артыкул не зьяўляецца варожым да Вялікабрытаніі і стараецца зразумець і вытлумачыць яе нэўтралістычныя тэндэнцыі. Вялікабрытанія, якая можа быць зьнішчана некалькімі вадароднымі бомбамі, мае падставы баяцца новай вайны. Трэба лічыцца з ээвэтуальнасьцю, — піша «Тайм» — што Вялікабрытанія астанецца нэўтральнай у выпадку вайны між ЗША і СССР або ўвоўдзе ў гэтую вайну толькі тады, калі атамная магутнасьць Саветаў будзе зьнішчана. «Тайм» уважае, што трэба пакончыць з такімі канфэрэнцыямі, як Вашынгтонская, паконачыць з палітыкай націску на саюзьнікау, што толькі адцягвае неабходныя дэцызіі і звязвае рукі Амэрыцы. Амэрыка павінна пакінуць аглядацца на саюзьнікаў і дзеіць сама. Такі аснаўны сэнс успомненага артыкулу.

Такое дамаганьне не зьяўляецца сьняня ў Амэрыцы адасобным. Гэтак ужо пачынае думаць бальшыня амэрыканскага грамадзянства, выдатныя і ўплывовыя палітыкі, з гэтакімі дамаганьнямі што раз больш станюча выступае старшыня рэспубліканскай фракцыі сэнату сэнатар Ноўленд.

Хаця да такога перакананьня прывёў Амэрыку сумны факт, што ейныя эўрапейскія саюзьнікі не змаглі здэбчыцца на станючую пазыцыю ў дачыненні да камунізму і выказалі непрабачальную блізарукасьць, аднак гэты зварот у амэрыканскім думаньні зьяўляецца вельмі пазытыўным. Ён абазначае, што Амэрыка хоча ў запраўды быць правадніком вольнага сьвету, хоча дзеіць без сваіх уяўных і фікцыўных саюзьнікаў, паколькі саюзьнікі гэтыя ей не памагаюць і параліжуюць усе ейныя высілкі. Трэба спадзявацца, што калі гэты прынцып знойдзе практычнае прытарнаваньне ў амэрыканскай палітыцы, тады і іншыя дзяржавы Захаду ня будуць мець іншага выхаду, як пайсьці за Амэрыкай.

(іч)

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BACKAUSCYN“ („VATERLAND“)

Heransgeber: Wladimir BORTNIK

Die Administration: (13b) München 15, Schwanthalerstr. 49/II, Rückgebäude

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 8, Rosenheimer Str. 46.
Цана паза Нямеччынай: ЗША — 15 цэнтаў, Канада — 15 ц., Ангельшчына — 1 шыллінг, Францыя — 20 фр., Вэльгія — 5 фр., Аўстраля — 1 шыллінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасьць 15 ам. цэнтаў. Падпіска на год — з разьліку 52 нумароў, на паўгода — 26 нумароў, на 3 месяцы 13 нумароў паводля выпэйшае цаны. Цана лётніцкай поштай у зааіянскія краіны — 30 ам. пэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна.
Банкавае conto: Bankkontonummer 357-125 Bayerische Hypotheken- und Wechsel-Bank, München.

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 50 Н.ФЭН.

Партызаны у Беларусі гатовыя й чакаюць

Ня гледзячы на шчыльна замкнутую зьлезную заслону, што аддзяляе нашу бацькаўшчыну ад вольнага сьвету, усьцяж пранікалі й пранікаюць на Захад весткі аб партызанскім руху на Беларусі і аб вялікай патэнцыяльнай сіле антыкамуністычных настрояў сярод беларускага народу. Некалькі год таму назад уцёкішы ў Заходнюю Нямеччыну былія нямецкія жаўнеры, што ў вапошняй фазе вайны папалі ў вакрыжэньне савецкай арміі і ўліліся ў беларускія партызанскія аддзель, шырака інфармавалі на балонах нямецкай прэсы аб вялікім беларускім паўстанскім злучэньні пад назваю «Чорны Кот», якое аправала зь вялікім паспехам на тэрыторыі Заходняй Беларусі пад камандваньнем ведамага генэрала Вітушкі і прыносіла акупантам не малыя клопаты. Аб дзейнасьці генэрала Вітушкі,

злучэньні «Чорны Кот» і іншых партызанскіх аддзелах ад часу да часу інфармавалі Захад і многія савецкія перабежчкі, асабліва вайсковыя з савецкай арміі. Весткі аб партызанскім руху на Беларусі, у васаблівасьці ў ейных заходніх раёнах, падавала таксама заходняя прэса і радыё, чэрпаючы свае дадзеныя ад людзей таго-ж Захаду, што перад гэтым нейкі час знаходзіліся ў Савецкім Саюзе ў дыпляматычнай службе або былі там акрэдытаванымі журналістамі.

Што актыўны партызанскі рух у Беларусі яшчэ перад некалькімі гадамі быў вельмі сільным і для бальшавікоў небясьпечны, сьветчыць, між іншымі, факт, што аб імі былі змушаныя гаварыць адкрыта самі бальшавікі. Гэта маем магчымасьць зайностраваць адным вельмі характэрным і вымоўным фактам.

У 1950 годзе выйшаў у Менску раман маладога беларускага савецкага пісьмьніка Янкі Брыля «У Забалоцці днё», а ў 1951 годзе аўтар роману атрымаў за яго Сталінскую прэмію. Зьмест роману — пасляваенная адбудова й калектывізацыя ў Заходняй Беларусі на фоне змаганьня зь беларуськай нацыянальнай партызанкай у 1947-1948 г. г. Партызаны паліць клуб, кідаюць бомбы ў камуністх, ловяць іх на ялах. У рамане ёсьць і месцы, калі ўся ваколіца чакае ў напружаньні, што вось-вось прыйдуч з Захаду, ходзяць навет чуцікі, што савецкія танкі змушаныя былі перад партызанамі акапацца каля гораду Наваградку і пад. І вось за гэты раман — за паказаньне, як камуністыя змагаюцца з нацыянальнай партызаншчынай ды як зь ёй трэба змагацца й яе ліквідаваць, атрымлівае аўтар Сталінскую прэмію. Гэта найлепшы доказ зь беспасярэдняга савецкага жарала, як войстрае было на Беларусі нацыянальнае змаганьне ў пасляваенную пару, што Масква ня толькі не магла яго прыхваць, але й давала найвышэйшыя ўзнагароды за творы, прысьвечаныя змаганьню зь беларускай партызаншчынай.

Аб актыўнай і патэнцыяльнай партызанцы ў Беларусі падаў нядаўна вельмі цэнныя інфармацыі былы палкоўнік войскаў НКВД-МГБ, па нацыянальнасьці Расеяц з Уралу, Рыгор Сыцяпанавіч Бардуцкі, які ў чэрвені 1953 году ўцёк пераз Туркестан на Захад і тут перадаў мноства важных дадзеных пра акты народабўіства ў Савецкім Саюзе. Палкоўнік Бардуцкі, камандуючы аддзелам войскаў МВД, прыймаў актыўны ўдзел у высяленьні ўсяго жыхарства Чэчна-Інгускай аўтаномнай рэспублікі 23 лютага 1944 году, пазней у падобных апэрацыях супраць Карачаеўцаў, Калмыкоў і Крымскіх Татарцаў, каб напасьледак, у тым-жа 1944 годзе, прыняць ня менш актыўны ўдзел у змаганьні зь летувіскімі партызанамі. Падрабязная інфармацыя Бардуцкага аб усіх гэтых апэрацыях, як і наагул аб жыцьці й настроях падсавецкага насельніцтва, нядаўна ня сходзілі зь балонаў заходняе прэсы й радыё.

Для нас Беларусі зьяўляецца асабліва цэнным ягонае інтэрв'ю, зьмешчанае ў амэрыканскім журнале «Лайф» за 5 ліпеня сёлета. Побач зь іншымі інфарма-

БАНКАВАЕ КОНТО «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

Рэдакцыя й Выдавецтва «Бацькаўшчыны» адкрылі ў Мюнхэне сваё банкавае conto, на якое ў далейшым просім усіх нашых Прадстаўнікоў, Кальпартэраў, Арганізацыі і паасобных Грамадзян ува ўсіх краінах расьсяленьня Беларусі пераказваць грошы за газэту, гэтак і за кніжкі Выдавецтва «Бацькаўшчыны», адрысуючы гэтак:

Bankkontonummer: 357-125 Bayerische Hypotheken- und Wechsel-Bank, München.

Яшчэ раз паўтараем нашу спробу, што на банкавых пераводах трэба заўсёды дакладна абазначыць, ці дадзеныя грошы перасылаюцца за газэту ці за кніжкі і якія. Калі-ж адначасна будуць перасылацца грошы і за кніжкі і за газэту, тады трэба дакладна абазначыць, колькі за кніжкі (і якія) і колькі за газэту.

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

Суд над бальшавіцкімі злачынствамі

12-га чэрвеня сёлета ў Мюнхэн прыбыла Камісія Амэрыканскага Кангрэсу (парляманту), заданьнем якой было ўстанавіць на падставе аўтарытэтных сьведкаў і дакумэнтаў, якімі спосабамі бальшавікі падпарадкавалі сабе рад народаў і якімі мэтадамі яны карыстаюцца, каб народы гэтыя ўтрымаць пад сваім панаваньнем.

Камісія гэтая, пад старшынствам кангрэсмена сп. Кэрстэна, складалася зь 9-дх кангрэсменаў, прадстаўленых абедзьвюма фракцыямі (рэспубліканцаў і дэмакратаў) Амэрыканскага Кангрэсу і каля дзесятка асобаў тэхнічнай і дапамаговай сілы, у тым ліку аднаго выдатнага амэрыканскага адваката сп. Мэк Тайгэ і ведамага спэцыяліста ў нацыянальным пытаньні СССР сп. О'Конара.

28-га чэрвеня ў вадзін з заляў амэрыканскага кансуляту ў Мюнхэне камісія распачала сваю працу дапытваньнем пры адкрытых дзьвярах. Вялікай залі была перапоўненая публікай — дзесяткі прадстаўнікоў ад розных газэтаў і прэсавых агенстваў прыбылі зь фільмаапаратамі. Ува ўсіх кутах і бакох залі былі расставленыя фотоапараты й пражэктары.

Аўтарытэтнымі сьветкамі ў беларускай справе былі прызнаныя камісіяй: прэзыдэнт Рады БНР сп. інж. Мікола Абрамчык, як сьветка ў справе бальшавіцкай агрэсіі супраць БНР і бальшавіцкай палітыкі ў Беларусі наагул; 10 іншых Беларусаў мелі сьветчыць аб бальшавіцкай палітыцы ў розных дзялянках культурынага, гаспадарскага і палітычнага жыцьця Беларусі. Адылі з прычыны вялікага наплыву сьветкаў з боку іншых народаў Камісія змушаная была скарачаць іхнюю колькасць. Дзеля гэтага за беларускага боку былі апытаньні 1-га ліпеня толькі прэз. Абрамчык, праф. Лімановіч і трэйці сьветка быў апытаным пры закрытых дзьвярах, які з некаторых прычынаў не паждаў абвясняць сваёй прызывішча.

Ніжэй падаём паказаныя прэз. Абрамчыка паводля запісаў карэспандэнта «Вацькаўшчыны».

Да стала Камісіі падходзіць прэз. Абрамчык і зь сваёй перакладальнай на ангельскую мову сп-няй Г. Ганчарэнкай, складаюцца перад старшынёй Камісіі прысягу, што будучь гаварыць праўду. Тады адвакат Мэк Тайгэ задае пытаньне:

Ці гэта адказвае праўдзе, што Вы называецеся Абрамчык? —

Адказ: — Так.

Пытаньне: — Імя Вашае Мікола? — Так.

— Вы радзіліся ў Сычавічах? — Так. — Вы пражывалі ў Беларусі да 1924 году ў мястэчку Сьв. Іаанна-польскай граніцы на польскім баку? — Так.

— Вы скончылі ў Чэхаславаччыне палітэхніку, эканамічны факультэт і філіяцыйны факультэт унівэрсытэту? — Так.

— Раскажэце нам, калі ласка, аб падзеях у Беларусі ў 1917—1920 гадох, як арганізавалася Беларускай Народнай Рэспубліка і што спрычынілася да яе ўпадку?

Прэз. Абрамчык адказвае:

— Гады 1917—1920 былі гадамі напружанага змаганьня беларускага народу за рэстаўрацыю свае суверэннае дзяржавы. Зь мінулага свайго дасьветчання Беларусы пераканаліся, што дабрабыт іхнага жыцьця ня можа быць ім забясьпечаны, пакуль яны самі ня будуць гаспадарамі свайго краю. Лютаўская рэвалюцыя 1917 году кінула лёзунгі: свабода, роўнасьць, братэрства, самавызначэньне народаў. У Беларусі, як, пэўне-ж, і ў іншых частках расейскае імпрэі, народ адчуў сябе ўзапраўды вольным. У такой атмасфэры і беларускі народ пачаў дыскутаваць над пытаньнем, якую яму выбраць форму ўлады.

Па гарадох, мястэчках, сёлах бесьперашпана адбываліся мітынгі, арганізаваныя рознымі партыямі ў неабмежаваным і найменшай ступені свабоды слова. Агітацыя праводзілася як за справы сацыяльна-палітычнага парадку, гэтак і дзяржаўнага.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у паразуменьні з усімі існуючымі ў Беларусі палітычнымі партыямі і арганізацыямі бярэ на сябе ініцыятыву скліканьня Ўсебеларускага Нацыянальнага Кангрэсу ў Менску, заданьнем якога было выявіць агульную волю беларускага народу і выбраць сабе найболей адпаведную форму палітычнага і дзяржаўнага ладу.

Падрыхтоўка да выбараў дэпутатаў на Ўсебеларускі Нацыянальны Кангрэс, як і самыя выбары адбываліся пры неабмежаванай свабодзе для кожнае палітычнае партыі ўключна з камуністамі.

18 снежняна 1917 году ў Менскім Гарадзкім Тэатры распачаўся Першы Ўсебеларускі Кангрэс пры ўдзеле 1.872 дэпутатаў, якія прадстаўлялі ўсе правінцыйныя этнаграфічных беларускіх земляў і выдзілілі ўсе адцэнны палітычных настраёў. Камуністыя, здабыўшыя толькі 42 мандаты з агульнага ліку 1872, зразумела, не маглі разьлічваць на праявадзеньне якіх-небудзь сваіх пастановаў.

Дык на помач ім прыйшлі расейскія камуністыя, якія ўжо пасьпелі замацавацца ў Расеі, Сталін, тагачасны камісар у справах «нацыянальных мяншыняў», у паразуменьні з Троцкім накіроўвае ў Менск дывізію сібірскіх стралкоў, узброеных танкамі, каб разгнаць Ўсебеларускі Кангрэс і апанаваць Менск.

Ці гэтая дывізія была зьнятая з фронту, ці высланая з Расеі, мне ня ведама. Фактам адылі ёсьць, што інтэрвэнцыя гэнэя была звонку і што войска гэнэа складалася ня зь беларускага элементу. Збройнага нападу на Ўсебеларускі Кангрэс сібірская дывізія даканала 30 сьнежняна 1917 году пасыля таго, калі Кангрэсам была прынятая рэзолюцыя вялізарнай бальшынёй, бо толькі супраць 50 галасоў, аб стварэньні ў этнаграфічных межах Беларусі незалежнай беларускай дзяржавы.

Разгнаньні бальшавікамі сілаю аружжа ўсенародны Беларускі Кангрэс на другі дзень зьбіраецца нанова ў памяшчэньні чыгуначнага дэпо, у ліку каля 1700 дэпутатаў, і, пад аховам чыгуначных служачых і работнікаў, прадаўжае сваю працу. 31 сьнежняна быў уканстытуаваны заканадаўчы орган у ліку 71 дэпутата, выбраны спасярод прысутных

на Кангрэсе, які потым атрымаў назоў Рады Реларускай Народнай Рэспублікі. Прэзыдыюму Рады БНР Кангрэс перадаў свае **неабмежаваныя паўнамоцтвы аж да наступных вольных выбараў у Беларусі**.

Рада БНР падрыхтоўвае збройныя сілы і 19-га лютага выганяе расейска-бальшавіцкія войскі зь Менску на ўсход аж да Вярэзіны. На ачышчанай ад бальшавікоў тэрыторыі ўстанаўліваецца ўлада БНР. 21 лютага быў сфармаваны першы ўрад БНР.

Да супрацоўніцтва з урадам былі пакліканыя прадстаўнікі ад нацыянальных мяншыняў Беларусі — Жыды, Расейцы, Паліякі й Летувісы, якія атрымалі міністэрскія партфэлі, кажны ў справах свае нацыянальнасьці. 25 лютага Немцы, рушыўшыся з фронту, занялі тагачасную сталіцу Беларускай Народнай Рэспублікі — Менск. Яны раззброілі беларускія вайсковыя фармацыі, але на іншыя прэрагатывы ўраду і Рады БНР не пасягалі.

Падчас наступных 10 месяцаў Рада БНР выдала тры ўстаноўчыя граматы асноўных законаў Беларускай Народнай Рэспублікі. Урад навязаў дыпламатычныя дачыненні з радам суверэнных

дзяржаваў. Вільгельмаўская Нямецчына ўрад БНР вызнавала дэ факто. З эвакуацыяй Немцаў у сьнежані 1918 году тэрыторыя Беларусі становіцца арэнай змаганьня збройных сілаў трох народаў: Беларусі з бальшавіцка-расейскай арміяй і Паліякаў з бальшавікамі. Змаганьне гэтае цянецца аж да самага канца 1920 году. За гэты час урад БНР быў змушаны некалькі разоў эвакуавацца ў саюзную з БНР Летуву ды вяртацца ўжою на Беларусь. Гэта быў пэрыяд зьменных уладаў на Беларусі ў залежнасьці ад вайсковых удачаў праціўнікаў.

Урад БНР на працягу гэтых трох вальных гадоў уладаў дзьвюма-трэйцімі тэрыторыі Беларусі на працягу прыблізна 11 месяцаў і меншымі часткамі, часамі толькі паветамі, рэшту часу. Наагул пэрыяд 1917—1920 гадоў, як пэрыяд змаганьня беларускага народу за рэстаўрацыю свае незалежнае дзяржавы, можна зрэзюмаваць наступна:

1. Беларускай Народнай Рэспубліка паўстала з волі беларускага народу і фактычна ім абаранялася.
2. Першы Ўсебеларускі Кангрэс быў скліканы ў вабставінах поўнай свабоды і быў выдзіленым запраўднай волі беларускага народу.
3. Прыгнэзны ўпадку БНР была збройнай інтэрвэнцыя звонку, адпору якой беларускі народ ня быў у стане даць з

На пазыцыях рэальнай палітыкі

(Заканчэньне з 1-ай балоны)

колькі высоўваюцца прэтэнсіі на заходня-беларускія землі.

Ад выжэй прадстаўленай канцэпцыі мала адбывае і палітыка ў дачыненні да Беларусі польскіх эндокаў і з «Строньніцтва Народовага». Будучы ў сваёй сутнасьці палітыкай такой-жа поўнай ігнаранцыі й нэгатыўнай беларускага пытаньня, яна розніцца ад першай хіба толькі тым, што, пры эвэнтualьным пазьле Беларусі і Украіны між Польшчай і Расеяй, дамагаецца для Паліякаў большай часьці ўсходніх тэрыторыяў, чымся ў граніцах 1939 году, ды абназдзейвае сябе за прыкладам Рамана Дмоўскага тым, што гэты падзел Беларусі і Украіны створыць асновы для прыязнага сужыцця Польшчы з Расеяй.

За часоў незалежнае Польшчы сярод польскага грамадзянства ня было бадай што ніводнага спрэчыванага палітычнага кірунку, які-б ішоў трохі далей за нэгатыўна беларускага пытаньня і высоўваў нейкую пазытыўную і канструктыўную праграму ў беларускіх справах. Навет польскія камуністыя былі згодныя і з санацыяй, з эндэцыяй і з усімі іншымі палітычнымі пінямі тагачаснай Польшчы ў іхнай нэгатыўнай беларускага нацыянальнага пытаньня.

Затое цяпер, пасля апошняй вайны, у некаторых колах польскае эміграцыі значаюцца выразыны зьмены на лепшае. Значаюцца тэндэнцыі пакончыць з дацолешняй нярэальнай палітыкай у дачыненні да Беларусі і перайсьці на пазыцыі палітыкі рэальнай. Такія тэндэнцыі выступаюць у Паліякаў, згуртаваных вакол лёнданскага часапіс «Ідземы», «Дзеньніка Чыкагоўскага», а асабліва сярод групы Мікалайчыка і ягонага «Польскага Строньніцтва Людовага». Гэтая апошняя група, якая сярод польскае палітычнае эміграцыі, а перадусім у значо адказных палітычных дзейнікаў Захаду мае не малую ўдзельную вагу, вызнае, як ведама, лінію Корзона і высказваецца за незалежнасьць Беларусі ў ейных этнаграфічных межах. Аб палітычнай платформе гэтае групы можа да статкова сьветчыць артыкул «Між мэгалеманіяй і рэалізацыяй», зьмешчаны ў № 22 за сакавік 1954 г. часапіс «Наш Знак», што выдаецца сбрамі і прыхільнікамі гэтае групы ў Швэцыі. Аўтар артыкулу, ён-жа і сбра Рэдакцыйнай Калегіі, В. Собчык палемізуе з «Адкрытым лістом да сяброў і сымпатыкаў Строньніцтва Народовага» Андрэя Гертыха, ведамага эндоцкага дзеяча й публіцыста. Ніжэй прыводзім даўжэйшы адрывак з гэтага артыкулу, які датычыць беларускага пытаньня.

«Нельга згадзіцца з пастулятамі сп. Гертыха ў справе ўпарадкаваньня Сярэдня-Ўсходняй Эўропы, а Расеі ў васьбавісьці. Аўтар, засланяючыся домагаічным аргумэнтам, што стаіць непакісна на становішчы «праводжаньня ўзапраўды незалежнай польскай палітыкі», прапагуе адбудаваньне «Польшчы Дмоўскага» — зь Дзьвінскам па Вярэзіну — значыцца зь Менскам, Магілёвам, Мозырам і — з Каменцам Падольскім, і гэты пры падтрымцы вялікай Расеі, а коштам народу Украінскага і беларускага. Думку разьбіцца Расеі шляхам пакліканьня да жыцьця незалежных, нацыянальных дзяржаваў, уважае за шкодную й антыпольскую і іспыраваную коламі вялікага капіталу?! Ня ведама чаму сп. Гертых уважае, што паўстаньне нацыянальных дзяржаваў на прасторы СССР будзе «нямецкім уладжаньнем» гэтага прастору (!), а «вугольным каменем» гэтай камбінацыі нямецкай «будзе вольная Украіна»? Перадусім, «незалежная палітыка» сп.

Гертыха (хаця-бы навет клала ў свае падваліны прыказаны Дмоўскага) ёсьць палітыкай згубы, мэгалеманіі, пазбаўленай звычайнага рэалізму, палітыкай рэакцыйнай, вядучай няўхільна да — як хоча аўтар — «Губэрнатарства». Стаўляньне контра кажнаму і ўсім — каб упакваць да «Польшчы Дмоўскага» амаль столькі іншых нацыянальнасьцяў, што самых Паліякаў — ня толькі пазбаўіць нас у сьвеце прыяцеляў, але ськіруе супраць нас тых сілы, якія будучь дзяліць «бяз згоды сп. Гертыха» карту Эўропы. Заданьнем польскай палітыкі зьвудзіцца здабыць гэтыя сілы, **абрабляць іх ня ў духу падтрыманьня «імперыялістычных жаданьняў» на Ўсходзе, але да канчатковага прызнаньня нам граніцы Одра-Ніса**, Чужыя народы заўсёды і ўсюды закідаюць нам «імпэрыялізм» і маюць да некаторай меры рацыю, бо хаця-б бралі толькі для прыкладу лёзунгі «незалежнай палітыкі» сп. Гертыха — цьверджаньні іхныя ня будучь галаслоўнымі.

Далей: чаму вольная Украіна ці Беларусь мае быць нямецкім сатэлітам? Якія будучь гэтыя дзяржавы — у вялікай, а можа ў выключнай меры будзе залежыць ад нас самых, ад Паліякаў! Кампраміс і зычлівасьць з боку Польшчы могуць народы гэтыя схіліць да нас і стварыць зь іх саюзнікаў супраць вялікай Расеі і Нямецчыны, якія — як паказала гісторыя — аднолькава гэтыя тры славянскія народы ўціскалі й нішчылі... Аслабіўшы такім спосабам Расею, яшчэ яна ў ніякім выпадку ня будзе зьнішчана (сп. Гертых лішне перасольвае, страшучы сьвет дробнымі дзяржавамі на Сібіры і кітайскім смакам), надалей астанецца ня магучай дзяржавай, якая будзе класьці грэбню перад залівам жоўтай расы. Напасьледак, як прызнае сам аўтар, справа кітайская ёсьць справай усёй Эўропы, а навет сьвету.

Спадар Гертых, стала паклікаючыся на Дмоўскага, зусім не заўважае зьменаў, якія даканаліся на Ўсходзе. Перадусім, **поўнае нацыянальнае ўсьведамленьне, гон да незалежнага быту і г. д.** з гары асуджае канцэпцыі зь перад першай сусьветнай вайны на няўспёх. Сьвет пайшоў далей, а Дмоўскі ня быў сьветкам пераменаў апошніх некалькінаццаці год. Маюм у лагэры санацыі падобных мэгалеманаў ці проста непаважжых фантазмаў (напрыклад «Кадрувэка» палк. Чарнецкага), якія ня толькі герасоўваюць граніцы будучай Польшчы за Днепр, але зьбіраюцца ўпарадкаваць «уладу» ў самой Маскве! Нікому гэтак не залежыць на гэтым. як якраз Немцам, каб натуці і ўрагу польскага народу ськіраваць на Ўсход. І такія германафілы, як сп. Цат-Мацкевіч, аддаюць ім тут не малую прыслугу. Вось што піша нямецкі часапіс «Ді Стіммэ» з 14. 2. г. г. ў артыкуле «Мутігэр Форштос» у вадказ Паліякам, якія жадаюць утрыманьня Рускай граніцы і потсдамскай: «Гэты водзьць ёсьць вельмі патрэбны, які толькі паказвае, што кіраўніў польскай эміграцыі нічога не навучыліся, а іхная тэза жаданьня ад Расеі ўстанаўленьня старых граніцаў пры адначасным адмаўленьні (гэтага самага) Немцам, ня можа быць утрыманая».

Хто падлягае інсынуацыям утрыманьня вялікай і непадзельнай Расеі — той **спрычэняецца** да ўтварэньня «нямецкай сыстэмы» ў усходняй Эўропе, ёсьць іхнюю хаўруснікам. Будучыня Польшчы ляжыць не над Вярэзінай ці Днепрам — але над Одрай і Нісай, не на землях Ягелёнаў — але на землях Піястаў, ня ў форме зьлепу розных нацыянальнась-

цяў — але ў форме зьлітнай каталіцкай, нацыянальнай дзяржавы. Хто гэтага не разумее, таму недахоп прымітыўных паняццяў зь гэапалітыкі, эканоміі, а таксама сумленнасьці перад народамі, якія цягнуць тое самае ярмо, што і народ польскі. На шчасьце гэных мэгалеманаў ня ёсьць вельмі шмат, а да голасу прыходзяць іншыя, людзі адважжа думаючыя і рэальныя палітыкі (напр. публіцыстыя зь «Дзеньніка Чыкагоўскага» і зь лёнданскага часапіс «Ідземы»).

Бліжэйшая ёсьць нам Фэдэрацыя Сярэдня-Ўсходняй Эўропы, чымся «вялікая, нездыямная матушка Расія», глеба для пасеву гэтае ідэі што раз паліяпаецца і ня змогуць яе апустошыць ніякія «незалежныя брашуры» ані знішчыць ніякія фантастычныя «кадраўкі палкоўнікаў».

Каб пасляпхова абараніцца перад Немцамі, патрабуем так падтрыманьня Чэхаславаччыны і наддунайскіх дзяржаваў, як і Украіны; затое перасоўваючыся на ўсход па тых «50 тысяч» Паліякаў, як абвясчае за Дмоўскім сп. Гертых, забіраючы Чэхам Сьпіш і Араву — уводзім у сярэднюю Эўропу элемэнт ненавісьці, закалоту і неспакою, даём Немцам аргумэнты да змаганьня з намі, як зь недэмакратамі, і адкрываем ім дарогу на Сілезію й Памор'е. Вось гэтак выглядае праўдзівы бок «незалежнай палітыкі» сп. Гертыха».

Пазытыўная пазыцыя групы Мікалайчыка да пытаньня незалежнасьці Беларусі ў ейных этнаграфічных межах зьвудзілаецца для нас важнай і мерадайнай. Не падлягае сумніву, што гэтая група ў значнай, а можа і ў вялікай меры адлюстроўвае палітычныя настроі насельніцтва сучаснае Польшчы, што польскі народ на вацькаўшчыне ў сілу заіснаваўшай сытуацыі выразае эвалюцыйнае ў кірунку палітычнай канцэпцыі, на якой стаіць гэтая група. З другога боку, палітыка, рэпрэзэнтаваная групай Мікалайчыка, у сьняняшні і будучай сытуацыі, у якой апынулася і Польшча і Беларусь, зьвудзілаецца адзінай рэальнай палітыкай, якую для собскага нацыянальнага інтарэсу могуць весці два гэтыя суседнія народы. Калі палітыка ў дачыненні да Беларусі ўсіх іншых польскіх групаў аказалася нярэальнай і для Польшчы шкоднай у пэрыядзе між абедзьвюма сусьветнымі войнамі, дык яшчэ больш нярэальнай і яшчэ больш шкоднай ёсьць яна сьняня, а тым больш будзе такой у будучыні. Палітычная дасьпеласьць беларускага народу сьняня большая, ідэя дзяржаўнай незалежнасьці глыбей пранікла ў масы, а факт зацэпачаньня беларускіх земляў хоць і ў фікцыйнай беларускай дзяржаве — БССР і хоць бызь беларускай Беласточчыны, які ніяк зьвудзілаецца фактам дакананым, які пры палітычна-дзяржаўнай перабудове падсавецкага Ўсходу ня можа быць ні ўзяты пад увагу.

Таму нярэальныя й анахронічныя мацярыяны розных адцэнэяў лёнданскіх Паліякаў аб польскіх усходніх граніцах з 1939 году, аб будучым падзеле Беларусі між Расеяй і Польшчай, ані іхная ігнаранцыя й нэгатыўна беларускага нацыянальнага пытаньня не павінны нас лішне пахохаць. Сярод самых Паліякаў сьняня нараджаецца новая канцэпцыя польскай усходняй палітыкі, абалётэра на вымогах і законах рэальнай палітыкі. І ўсё тых польскія групы, якія адмовяцца зрэзюмаваць сваю дасолевую палітыку і стаць на гэтую канцэпцыю, акажуча ў сілу канечнасьці палітычных лонкішчэнтам, г. зн. лонкішчэнтам і ня не бясьпечнымі.

Язэп Каранеўскі

прычыны непамернай перавагі фізычнай сілы праціўніка і адсутнасьці хоцьбы найменшай дапамогі з боку заходня-дэмакратычнага сьвету.

Запытаньне кангрэсмена Файна:

— Скажыце, калі ласка, у якім дакладна часе ўрад БНР страціў цалком уладу на тэрыторыі Беларусі?

Адказ:

— Трэба лічыць пачатак лютага 1921 году, калі пасля падпісаньня мірнага дагавору бальшавікоў з Польшчай у Рызе, бальшавіком, звольніўшым сваю армію з польскага фронту, удалося канчальна разьбіць войскі БНР Слуцкае акругі, якія налічвалі каля 10.000 жаўнераў, а таксама зьліквідаваць драбнейшыя паўстанцкія фармацыі на поўначы Беларусі.

Пытаньне кангрэсмена Файна: — Ці ўрад БНР зьвяртаўся за помаччу да заходня-эўрапейскіх дзяржаваў, у тым ліку і да ЗША?

Адказ: — Так. Урад БНР ад дня фармальнага разрыву дзяржаўнай сувязі з расейскай імперыяй (25 сакавіка 1918 г.) зьвяртаўся да суверэнных народаў цэлага сьвету з просьбай прызначыць БНР і ўстанавіць з урадам БНР дыпламатычныя дачыненні.

Пытаньне: — Якія былі вынікі?

Адказ: — Тры балтыцкія дзяржавы, Украіна, Фінляндыя прызналі БНР дэ юрэ адразу, Турэччына, Чэхаславаччына, Аўстрыя, пазьней рэспубліканская Нямецчына пачалі вызнаваць БНР дэ юрэ адна за адной. Да канца 1920 году ўрад БНР вызнавалі дэ юрэ 12 суверэнных дзяржаваў. Дэ факто з урадам БНР мела дачыненні большыя эўрапейскіх дзяржаваў. З Францыяй і Швайцарыяй урад БНР меў падпісаныя гандлёвыя дагаворы.

Прэз. Абрамчык паказвае тоўстую папку сшытых папераў міністэрства замежных справаў БНР з 1918—1920 гадоў, зазначаючы, што ў гэтых актах ёсьць лісты і ноты амаль ад усіх урадаў ці дыпламатычных місіяў заходня-эўрапейскіх дзяржаваў да ўраду БНР, зь якіх вынікае, што заходня-эўрапейскія дзяржавы мелі жывы кантакт з урадам БНР. Напасьледак ён сьцьвярджае:

— Але матарыяльныя помачы ўраду БНР у вайне за незалежнасьць Беларусі не аказала **аніводна** дзяржава.

Пытаньне кангрэсмена Файна: — Ці ўрад БНР зьвяртаўся за такой помаччу да ўраду ЗША?

Адказ: — Так. У гэтых васьм дакумэнтах (паказваючы на папку) ёсьць каля 15 лістоў ад дыпламатычнай місіі ЗША на Прыбалтыку.

Далей прэз. Абрамчык раскрывае папку і просіць сваю сакратарку зачытаць адзін ліст шэффа Дыпламатычнай Місіі ЗША ў Рэвэлі шэффу Беларускай Дыпламатычнай Місіі ў Рызе з адмоўным адказам на ягоную просьбу аб помачы беларускім ахвіцэрам і жаўнерам.

Пытаньне: — Ці былі якія адказы непасрэдна ад ураду ЗША?

Адказ: — У 1920 годзе на мэмарыял ураду БНР быў адказ ад прэзыдэнта Вільсона, у якім ён выказваў сымпатыі ўраду БНР і абназдзейваў яго ў помачы. Помач гэтая ня прыйшла, было за позна.

Пытаньне: — Ці ў Вас ёсьць гэты дакумэнт?

Адказ: — Не. Гэны дакумэнт, здаецца, быў у вадзеле Беларускага Архіву пры чэхаславацкім міністэрстве замежных справаў, які ў 1946 годзе трапіў у рукі бальшавікоў. У 1951 годзе, нешта ў лістападзе месяцы, бальшавікі зачыталі гэны дакумэнт у менскай газэце «Зьвяззда».

Пытаньне: — Дзеля чаго яны гэта зрабілі?

Адказ: — Я маю ўражаньне, што сярод беларускага насельніцтва, асабліва сярод беларускіх партызанаў пачалі пашырацца слухі аб магчымай падтрымцы Амэрыканцамі цяперашняга ўраду БНР. У «Зьвяззда» таму быў зьмешчаны на цэлую баляну артыкул, мэтай якога было паказаць, што, моў, намеры Амэрыканцаў дапамагчы ўраду БНР ня новыя, але што з гэтага нічога ня выйдзе, бо калі тады яшчэ пралетарыят пад кіраўніцтвам Леніна й Сталіна расправіўся з «бандамі» БНР, тым больш лгачэй цяпер зь імі расправіцца. Такі прыблізна сэнс быў гэнага артыкулу.

Пытаньне: — Ня маеця яе пры сабе?

Адказ: — Не, але я магу яе Камісіі пераслаць.

Пытаньне: — Што дзеілася, як бальшавікі апанавалі тэрыторыю Беларусі?

Адказ: — Пасля Рыскага міру бальшавікі прыступілі да арганізацыі БССР, якую яны абвесьцілі яшчэ падчас вайны — 1 сьнежняна 1919 году ў Смаленску. Але цяпер «рэалізаваная» гэтая БССР з адной пятнаццатай часьці тэрыторыі Беларусі выглядала залішне карыкатуральна. Партызанскі рух у Беларусі ня спыняўся. У 1924 годзе бальшавікі пашыраюць больш чым у тры разы тэрыторыю БССР і даюць Беларусам большыя нацыянальна-культурныя і палітычныя канцэпцыі. Трэба прызнаць, што ад гэтага часу аж да 1929-30 гадоў БССР запраўды напамінала сабой нешта зусім блізкае да беларускай дзяржавы. Былі навет сфармаваныя дзьве дывізіі беларускае арміі.

Пытаньне: — А што сталася пасля гэных гадоў?

(Заканчэньне на 4-ай балоне)

МЭМАРЫЯЛ

аб бальшавіцкім гэносыдызьме над беларускім народам

ЗЛОЖАНЫ КАМІСІІ АМЭРЫКАНСКАГА КАНГРЭСУ КЭРСТЭНА

Беларускі народ, які налічвае 18 мільёнаў насельніцтва ў сваіх этнаграфічных межах на тэрыторыі ў 380.000 кв. кілямэтраў, у сваёй мінуўшчыні каля тысячы год карыстаўся самастойным дзяржаўным жыццём. Спачатку каля чатырох з палавінаю стагодзьдзяў (з 8 стагодзьдзя нашэе эры да пачатку XIII ст.) на сучаснай тэрыторыі Беларусі існавала некалькі самастойных удзельных княстваў, буйнейшымі зь якіх зьяўляліся княствы Полацкае, Смаленскае і Турава-Пінскае.

У пачатку XIII ст. гэтыя ўдзельныя княствы ў сілу загражаючай ім небяспекі з боку турэцка-татарскага знаходу задзіночваюцца ў адну дзяржаву пад назвай Вялікага Літоўскага Княства. Гэтае Вялікае Літоўскае Княства, у склад якога трохі пазней увайшлі ўсе сучасныя беларускія этнаграфічныя землі і сучасныя этнічныя землі летувіскія, праіснавала спачатку абсалютна, як сувэрэнная дзяржава, 330 гадоў — а потым 224 гады (з 1569 да 1873 г.) як фэдэрацыйная дзяржава з Польшчай.

Вялікаму Літоўскаму Княству прышлося перажыць шмат крытычных момантаў ад прагрэсыўна ўзрастаючай агрэсіі з боку Расеі. Расея, вызваліўшыся (у 1494 г.) ад турска-татарскае няволі, пачынае сьцьмі войнаў зь Вялікім Літоўскім Княствам з мэтай падпарадкаваньня яго сваіму панаванню. На працягу двух стагодзьдзяў Беларусы знаходзіліся амаль у бесперапынным стане вайны з Расеяй. Да 1772 году з прычыны агульнай складанасьці ўсіх войнаў з Расеяй Беларусам прыходзілася біцца на фронце ў вабароне сваёй тэрыторыі каля 150 год. Адна з найбольш доўгіх войнаў з Расеяй (ад 1561 да 1582 г.) асабліва аслабіла Вялікае Літоўскае Княства. Сваю зьяву Вялікаму Літоўскаму Княству Польшча аказвала дапамогаю скарай маральную, чымся матарыяльную. Усе войны з Расеяй дзеля гэтага прыйшлося весьці галоўным чынам беларускаму народу, як народу, які тварыў аснаўное ядро Вялікага Княства.

У выніку нясумерна няроўных фізычных сілаў беларускага народу ў параўнаньні з Расеяй Вялікае Літоўскае Княства ў 1772 г. падлягае ампутацыі амаль палавіны тэрыторыі Беларусі на карысьць Расеі, а ў 1793 г. Расея падпарадкоўвае сабе амаль усе астатнія беларускія землі. Прылучэньне Вялікага Літоўскага Княства да расейскай імперыі перацягнула за сабой безадкладную ліквідацыю ўсіх дзяржаўных прэрагатываў Вялікага Княства і перамену яго ў звычайную правінцыю расейскай імперыі. Безадкладна пасля гэтага наступілі рэпрэсіі ў найбольш суровых формах усіх праваў культурна-нацыянальнага жыцця беларускага народу.

Беларускі народ на працягу чатырох стагодзьдзяў існаваньня сваіх удзельных княстваў і асабліва ў перыяд існаваньня Вялікага Княства Літоўскага на працягу 554 год, ня гледзячы на так частыя і пра-

цяжныя войны з Расеяй, пасьпеў стварыць сваю высокую на той час культуру і цывілізацыю. З гэтага перыяду дзяржаўна незалежнага жыцця беларускага народу захаваліся да гэтага часу багатыя архівы-дакумэнты, якія сьведчаць, што Вялікае Княства Літоўскае зьяўлялася ня толькі тыпічна заходняй эўрапейскай дзяржавай, але й што яно зьяўлялася так-жа адной ізь перадавых дзяржаваў цэнтральнай Эўропы ў сьмесь культуры, цывілізацыі і дзяржаўна-дэмакратычнага ладу. Беларуская мова была ня толькі дзяржаўнай мовай у Вялікім Княстве Літоўскім, але ёю карысталіся й іншыя суседнія народы ў дыпламатычных дачыненнях зь Вялікім Княствам. Беларусы былі трэцім народам у Эўропе (пасля Немцаў і Чэхаў), якія ўвёлі ў сябе друкарства (у 1517 г.), выперадзіўшы ў гэтым дачыненні ўсіх сваіх суседзяў на дзесяткі гадоў, а Расею на 80 год. Культурныя ўплывы на Беларусь ішлі выключна з Захаду, так як на ўсходніх яго граніцах спачатку турэкамангольскай акупацыі Расеі, а пасля іх бесперапынныя войны Беларусяў з Расеяй стварылі былі на працягу поўтысячых год свайго роду жалезную заслону.

Пасля прылучэньня Беларусі да расейскай імперыі Беларусамі былі праведзеныя дзье спробы аднаўленьня сваёй сувэрэннай дзяржавы.

1. У 1811—1812 г., у час паходу на Маскву Напалеона, была створаная незалежная беларуская дзяржава пры падтрыманьні Напалеона, але з адступленьнем Французаў і паваротам Расейцаў Беларусь ужо была замененая ў правінцыю Расеі.

2. 10 красавіка 1863 году ў Беларусі ўспыхнула буйнага разьмеру паўстаньне пад кіраўніцтвам Кастуса Каліноўскага і пад лёзунгам устанавленьня незалежнай і сувэрэннай беларускай дзяржавы. Паўстаньне гэтае было ўзгодненае з паўстаньнем у Польшчы. У вадзеллах Кастуса Каліноўскага, згодна расейскіх паліцыйных дакладаў, налічвалася звыш 70.000 узброеных паўстанцаў на ўсёй тэрыторыі Беларусі.

За год часу паўстаньне гэтае было здрушанае, а правадыр гэтага паўстаньня Кастусь Каліноўскі 10 сакавіка 1864 году быў павешаны ў Вільні. Пасля здрушэньня паўстаньня расейскай ўладай зьявіліся на Беларусі найбольш жаклівыя торор, зьяўзаны з многімі пакараньнямі смерцю і перасяленьнямі Беларусяў у Сібір.

У 1876 году забараняецца ўжываньне беларускае мовы ня толькі ў друку, адміністрацыі, школынцтве, але таксама ў царкоўна-рэлігійным ужываньні. Забарона ў друку беларускае мовы была адмененая расейска-царскім урадам толькі ў 1905 годзе, але ў адміністрацыі, школынцтве беларуская мова забаранялася аж да рэвалюцыі 1917 году.

Рэвалюцыя ў Расеі ў 1917 годзе заставіла Беларусяў у выключна няспрыяльных умовах. Нямецка-расейскі фронт з 1915 году да рэвалюцыі ўстабіліваўся ў

заходняй частцы Беларусі. Наводненая Беларусь многамільённымі расейскімі войскамі, як прыфрантовы пояс, была спараліжаваная ўва ўсіх галінах культурнага й грамадзкага жыцця. Ня гледзячы на ўсё гэта, беларускі народ пасля паваленьня царскага трону і абвешчання прынцыпаў самавызначэньня народаў безадкладна прыступае да прыгатаваўчай работы дзеля стварэньня сваёй незалежнай дзяржавы. Спонтанічна пачаюцца газеты ў беларускай мове, арганізуюцца розныя камітэты грамадзкага, культурнага і палітычнага характару. Менскі Нацыянальны Камітэт становіцца цэнтрам, які задзіночвае ўсе правінцыйнальныя камітэты й арганізацыі, у тым ліку і беларускія арганізацыі вайсковыя, што ўзьніклі ў розных частках расейскае арміі.

ПЕРШЫ ЎСЕНАЦЫЯНАЛЬНЫ БЕЛАРУСКІ КАНГРЭС

18 сьнежня 1917 году ў Менску распачаўся Першы Ўсебеларускі Кангрэс, на які прыбыло выбраных дэмакратаміным шляхам 1.872 дэпутатаў, што прадстаўлялі ўсе правінцыі беларускіх этнічных земляў і ўсе палітычныя й партыйныя плыні Беларусі. Зь ліку 1.872 дэпутатаў было толькі 42 дэпутатаў камуністыч-бальшавікоў на чале з матросам Крывашынам. Склад беларускага нацыянальнага кангрэсу, які даў камуністам менш чымся палавіну працэнта галасоў, мецна занепакоў бальшавікоў, якія ўжо былі захапілі ўладу ў Петраградзе, Маскве і ў правінцыях Расеі. Таму яны і накіроўваюць на Менск давераныя ім войскі.

30 сьнежня 1917 г., г. зн. на 12-ты дзень працы Кангрэсу, 1882 галасамі супраць 50 прыймаецца рэзалюцыя аб стварэньні на беларускіх землях незалежнай беларускай рэспублікі. У гэты момэнт, пасля прыняцця рэзалюцыі, раптам нападае на Кангрэс бальшавіцкая дывізія г. зв. сібірскіх стралкоў. Яны ўрываюцца ў памяшчэньне Кангрэсу (Менскі гарадзкі тэатр), у выніку чаго Кангрэс быў раз агнаны сілаю, а некалькі сяброў прэзыдыюму Кангрэсу было арыштавана.

На другі дзень, 31 сьнежня, дэпутаты Кангрэсу, за выключэньнем камуністыч і некалькі арыштаваных, зьбіраюцца ўжо (у ліку каля 1.700 дэпутатаў) для прадаўжэньня дзейнасьці Кангрэсу, гэтым разам у менскім чыгуначным дэпо. Праца Кангрэсу прадаўжаецца пад ахоронай чыгуначных служачых і работнікаў, якія загразілі бальшавіком генэральнай забастоўкай у выпадку паўторнага нападу на Кангрэс. Таго-ж дня, 31 сьнежня, Кангрэс выбірае із свайго складу 71 дэпутатаў і перадае ім аднагалосна **неабмажаваныя паўнамоцтвы Кангрэсу да часу скліканьня вольных выбараў у Беларусі.**

Выбраныя 71 дэпутатаў твораць сабой законодаўчы орган, які пазьней атрымае назоў Рады Беларускай Народнай

Рэспублікі. Старшыня Рады атрымлівае прэрагатывы прэзыдэнта рэспублікі. Пасля афармленьня выбараў законодаўчага органу дэпутаты Кангрэсу разьяжжаюцца дамоў, прыступаючы да арганізацыі мясцовых адміністрацыйных органаў. 71 сяброў Рады, у сілу заіснаваўшых абставінаў (нападу на Кангрэс бальшавікоў), пастанавілі праводзіць сваю дзейнасьць падпольна, зьбіраючыся на свае паседжаньні ў ваколіцах гораду Менску. Адначасна было даручана палкоўніку Езавітаву і штабскапітану В. Захарку (абодвы сябры Рады) падгатаваць збройныя сілы для ачысткі гораду Менску ад бальшавікоў.

19. лютага 1918 г. ў Менску ўспыхвае паўстаньне, кіраванае В. Захаркам і К. Езавітавам. Бальшавікі ў паніцы адступаюць за Менск больш чымся на 90 клм. Над Менскам павявае беларускі нацыянальны сьцяг.

21 лютага 1918 г. Рада выдае 1-ую законодаўчую грамату і выдзяляе із свайго складу першы ўрад рэспублікі пад назовам Народнага Сакратарыяту. Урад прыступае да арганізацыі мясцовых органаў і фармаваньня вайсковых частак. Але вызвалена ад бальшавікоў тэрыторыя Беларусі за тыдзень была акупаваная Немцамі. Нямецкія акупацыйныя ўлады раззбройваюць беларускія вайсковыя фармацыі, але да Рады і ўраду аднесьліся талеранцыйна. З далейшых перагавораў беларускага ўраду з урадам Вільгельма II высьсінлася, што Немцы гатовыя былі-б вызнаць беларускі ўрад дэ юрэ, калі-б Беларусы згадзіліся рэарганізаваць рэспубліку ў манархію на чале з каралём, на якога Немцы прапанавалі прускага прынца.

Рада такіх умоваў прыняць не магла, дзеля чаго ў беларускага ўраду ўстанавіліся зь Немцамі такія дачыненьні: Немцы, ня вызнаючы беларускага ўраду дэ юрэ, лічыліся зь яго існаваньнем дэ факто, не дазваляючы толькі на занятай Немцамі тэрыторыі беларускіх вайско-

вых фармацыяў.

9 сакавіка 1918 году Рада выдае другую законодаўчую грамату, у якой абвешчаюцца правы грамадзянін Беларускай Народнай Рэспублікі і заклікаецца насельніцтва Беларусі да актыўнага ўдзелу ў справе будаваньня беларускае дзяржавы.

25 сакавіка 1918 году Рада ў трэцій законодаўчай грамаце абвешчае фармальна аб ануляваньні ўсіх міжнародных дагавораў, падпісаных расейскім урадам, якія датычылі тэрыторыі Беларусі й беларускага народу. Адначасна ў гэй-жа грамаце абвешчаецца аб канчальным разьрыве ўсіх іх дзяржаўных сувязяў Беларусі з расейскай імперыяй. Урад Беларускай Народнай Рэспублікі паступова пачынаюць вызнаваць законным урадам многія сувэрэнныя дзяржавы. Дванаццаць эўрапейскіх дзяржаваў да пачатку 1920 году вызналі ўрад БНР дэ юрэ, іншыя ўступаюць у дзейныя сувязі зь беларускім урадам, вызнаючы яго дэ факто.

Пачынаючы ізь сьнежня 1918 году Немцы пачынаюць эвакуавацца зь Беларусі, у след за якімі ўжо навадняюць Беларусь бальшавіцкія дывізіі, што пасоўваліся на захад. Урад БНР, пазбаўлены Немцамі збройных сілаў, паспешна змог сфармаваць толькі некалькі дробных фармацыяў, затрымаць якім наступ бальшавікоў, зразумела, было немагчыма. Беларускі ўрад быў змушаны эвакуавацца ў саюзную Летуву, зь якой у Беларусы ўжо падпісаны 15 лістапада 1918 г. дагавор аб узаемнай помачы. Бальшавікі, пераканаўшыся ў сільнай волі беларускага народу і ягоных жаданьняў мець сваю незалежную дзяржаву, абвешчаюць у Смаленску 1 студзеня 1919 году таксама «незалежную» Беларусь у форме ВССР (Беларускай Савецкай Сацыялістычна Рэспублікі), таксама як і Беларускай Народная Рэспубліка, у этнаграфічных межах.

(Заканчэньне на 4-ай балоне)

„Партызаны у Беларусі гатовыя й чакаюць“

(Заканчэньне з 1-ай балоны)

цыямі, ён тут падаў канкрэтную аўтарэтную, ледзь ня зь першай рукі, ацэну патэнцыялу партызанскага руху ў Беларусі. Ён, між іншым, гаворыць:

«Абставіны для рэвалюцыі зьявіныя й горшыя, як яны былі для Леніна, калі ён сядзеў у Швайцарыі ў 1917 годзе. Шмат ёсьць унутры (СССР) такіх, якія гатовыя да паўстаньня. Некаторыя зь іх на высокіх вайсковых становішчах. Партызаны ў Прыбалтыцы і Беларусі гатовыя й чакаюць. Але вы мусіце падтрымліваць гэты рух звонку» — радзіць ён напасьледак людзям Захаду.

Гэты-ж саму Барлуцкі складаў 1 ліпеня сёлета перад Камісіяй Амэрыканскага Кангрэсу кангрэсмена Кэрстэна ў Мюнхэне свае паказаньні аб усіх тых актах савецкага гэносыдызму, пра якія ён падаваў і ў заходняй прэсе. Як мы ў гэтым нумары газеты інфармуем на іншым месцы, калі адзін з сяброў Камісіі запытаў, да чаго імкнуцца ўсе гэтыя рухі супраціву, ён адказаў, што ўсюды, дзе

ён толькі быў, і на Каўказе, і ў Крыме, і ў Летуве — народы там змагаюцца за аднаўленьне сваёй дзяржаўнай незалежнасьці. На пытаньне іншага кангрэсмена, ці ня ведае ён падобных партызанскіх рухаў у іншых краінах, ён сьцвердзіў іх наяўнасьць асабліва ў **Заходняй Беларусі**, хаця дэталёў змаганьня беларускага народу падаць ня мог, бо гам ягоныя часты ня прыймалі ніякага ўдзелу ў каральных апэрацыях.

Сьведчаньні й інфармацыі палкоўніка Барлуцкага, пададзеныя высокапастаўленым чалавекам у гэрархіі МВД, які сам прыймаў актыўны ўдзел у многіх акцыях супраць нацыянальнага рэзыстансу і аб усім у гэтай галіне быў паінфармаваны зь першае рукі, зьяўляюцца найсьвяжэйшым бюсумліўным давадам, што Беларусь не пакарылася. Яна, хаця стогне пад крываваым ярмом бальшавіцкага торору, захавала аднак у сабе непераможную бунтарную сілу, якая ёсьць найлепшай зарукай нашай канчальнай перамогі.

Ст. Крушынч

Якуб Колас

Сымон Музыка

ПАЭМА
(Працяг)

III

Нікне ночка. Дзень чуць значна
Зь сьмехам ясным на вуснох
Ідзе зь ёю ў стэп няўбачны
І губляе ў глыбінох,
Цёмна-сініх і далёкіх,
Там, дзе зорачкі гараць,
І дзе хмарах адзінокіх
Віхр ня сьмее заганаць.

Як той дзень за ночкай сьледам
Ходзіць кожную пару,
Шоў Сымон за старцам-дзедам,
Дзед — уніз, ён — угару.
Дзед слабеў і траціў сілы,
Круг жыцця ён замыкаў
І ступаў на край магілы,
Хлопчык круг свой пачынаў.
Шлі яны ад хаты к хаце,
Зь вёскі ў вёску, з краю ў край,
У сярмяжках — латка ў лаце,
З адным толькі словам — дай!
І ў прыгодзе ўсё бывала:
Ціснуў холад іх, мороз,
Сьнегам вочы засыпала,
Ведер торбачкі іх трос,
Як шалёны, выў, сьмяяўся,
Віў у твар і з ног ськідаў
Ды ў лахмоўце забіраўся,
Шапкі зь іх галоў зрываў
І ганяў па сьнежным полі,
Злы, бязжаласны вар'ят.
І Сымонка, як ніколі,
Зазнаў гарачка тут шмат.

Але хлопчык шоў пакорна,
Мерным крокам, як і дзед:
Сьцежка ўсюды ім прасторна,
Ім адчужэны белы сьвет.

Ды што нам у тым прасторы?
Што нам шыр бязь берагоў,
Калі мы — чаўночкі ў моры
Безь вясёл, без жагліў?
І арлу прастор ня мілы,
Хоць і волэн яму пуць,
Калі ён ня мае сілы
Вольна крыльлямі ўзмахнуць
І ляцець, куды ён хоча —
У бяздоньне глыбіні,
Там, дзе ў хмарах гром ракоча,
Самі паляцца агні.

Неразлучны з скрыпкай-другам,
Хлопчык шоў, у сьнезе вяз,
А па хатах зь дзедам цугам,
Вочы ўзняўшы на абраз,
Пеў жабрацкія літаньні,
У тон дзеду патрапляў
І дзядоўскія сьпяваньні
Ён на скрыпцы выйграваў;
І тады, як зрэдка сьпеваў
Песень дзедавых сьвятых
Ціхім жаласьці павевам
Струн краналіся жывых,
Скрыпка раптам ажывала
І ўжо новым языком
Жаласьць сэрца выяўляла
І зьвінела пад смьком.
І тады вакол Сымонкі
Ўсе зьбіваліся цясьней,

4)

А дзядоўскія скарбонкі
Накладаліся паўней.
Грош завёўся ў дзеда ў латах —
Запамог Сымон яму...
Так па дворах і па хатах
Перакідалі зіму.

Надакучыла-ж зіміца!
Прыхадзі хутчэй, вясна:
Ты — крылатая зарніца,
Ты — прызыўная струна,
Ты — дзяўчынка-чараўніца,
Ты прыветна, ты ясна,
Гучнай радасьці паўна;
Ты — надзей і мар злучэньне,
Ты — гром песень, цішыня,
Ты — надзорнае імкненьне,
Ты — прастора-шырыня,
Ты — прыгожасьць-лятуценьне,
Ты — развага-глыбіня,
Усьмех радаснага дня.
Прыхадзі-ж, вясенька-радасьць,
Буйна росамі зазьзяй,
Хай твая краса добра дасьць
І абудзіць гэты край!

І прышла яна, княгіня,
Пазганяла сьнег зь зямлі,
І дзе толькі вочы кіне,
Ажыўлялася пустыня,
Травы, красачкі расьлі.
А Сымонка нецярпліва,
Сам ня знаючы, чаму,
Ждаў вясеньку, ждаў, як дзіва,
І кляў холад і зіму.
І цяпер ён быў вясёлы,
Бо ён чуў, што ён жыве,
Што жыве зь ім лісьцік кволы;
Жыццё чулася ў траве,
У гаёчку, у лясочку,
На палёх, і на лугох,
І ў зялёненькім лужочку,
І ў крынічных берагох;

І ў душы бы штось сыявала,
А пра што, душа ня знала —
Так сыпявалася само;
Чуў хлапчынка, што спадала
З шый цяжкае ярмо.
Адзіноты, долі горкай, —
Сьвет хацелася абняць
І людзям бліскучай зоркай
У іх цемрадзі зазьзяць
І скажаць ім, як шчасліва
Можна жыць і на зямлі,
А яны ўсе — злы-маўклівы
І гняўліва-абурлівы,
З рубяжоў добра зышлі.
Ён любіў і неба гэта,
Недасяжную глыб-сінь,
І бязмежжа горных сьветаў,
І адвечную іх плынь.

Ідучь часам яны зь дзедам, —
Месца слаўнае, цяпло,
Час паўднёвы град абедам.
— Э, куды наша ня шло, —
Кажа дзед: — прысядзем хіба? —
Хлопчык згодзен, хлопчык рад,
Хоць ня любіць дзеда-грыба:
Дзед залішне скупаваў,
Толькі цешыць абшанкай,
А ня справіць халата,
І стары, а жыве зманкам,
Дзед — шальга, шаланта.
А дзед сядзе каля дуба,
Кій паложыць на траву,
Люльку возьме ў рот бяззубы
І пахіліць галаву,
Ды пачне сваё казаньне,
Як павінен жыць Сымон,
Каб праз тое навучаньне
Лепш прыбраць яго ў палон,
Бо таму ня збыць пакуты,
Хто-б над старасьцю накіпў.
— А скажы, дзядок: чаму ты
Мне халацік ня купіў?

Суд над бальшавіцкімі злачынствамі

(Заканчэнне з 2-ой балоны)

Адказ: — З гэных гадоў распачынаецца прагрэсыўна-масавае фізічнае вылішчэнне актыўнейшага і культурнейшага элементу беларускага народу.

Пытаньне: колькі, па Вашаму, вынішчылі бальшавікі беларускага народу?

Адказ: — Паводлі маіх дадзеных, каля 15 мільёнаў (на залі азнакі недаверу, але прэз. Абрамчык крадаўжае). Так, каля трох мільёнаў бальшавікі замардавалі ў канцэнтрацыйных лягерах або турмах, ці проста расстралілі на месцы і 12 мільёнаў жор бальшавізм рознымі іншымі спосабамі прыроднага прыросту беларускага насельніцтва. Натуральны прырост насельніцтва ў Беларусі да рэвалюцыі выносіў 19 душ на 1.000 ў год. За 35 год прырост гэты мусіў быць мінімум 12 мільёнаў. На тэрыторыі этнаграфічнай Беларусі мусіла-б спыня налічвацца мінімум 30 мільёнаў насельніцтва. Сама бальшавіцкая статыстыка налічвае нас толькі каля 15—16 мільёнаў (калі 10 мільёнаў у межах БССР, і каля 5—6 мільёнаў вонках іх).

Палітыку такую, накіраваную на паступовае вынішчэнне беларускага народу, бальшавікі праводзяць плянова і сьведма пры помачы розных спосабаў. Пры помачы масавых арыштаў і сылкаў у канцэнтрацыйныя лягеры, частых штучна выкліканых галадоў ды частым даручаннем маскоўскім НКВД выстрэляваць у Беларусі патаёмна людзей у індывідуальным парадку бальшавікі стараюцца зменшыць нацыянальны патэнцыял беларускага народу. У маіх вась руках ёсць сакрэтны дакумэнт НКВД з 1939 году, які зьмяляецца ня зьбытым довадам гэтага майго апошняга цыверджаньня, як па загаду пракурора БССР Кісялёва выстрэліваліся людзі. Згодна гэтага дакумэнту можна ўстанавіць, што Кісялёў за два гады свайго панаваньня выстраляў бяз суду каля 50.000 грамадзян БССР. Сама камісія ваеннай пракуратуры зь Ленінграду сьвярджае толькі на падставе адной чацьвертай часткі актаў (альбомаў) Кісялёва, што было ім расстрэлена 13.325 асобаў. У дакумэнце гэтым сьцвярджаецца, што на 14.000, прыблізна, арыштаваных Кісялёвам звольненых было толькі каля 300 чалавек, каля 1.000 выслана ў канцэнтрацыйныя лягеры, а рэшта 13.325 чалавек была проста расстрэлена.

Старшыня Камісіі кангрэсман Кэрстэн просіць прэзыдэнта Абрамчыка, ці ня мог-бы ён перадаць Камісіі гэтага дакумэнту і расказаць, якім чынам ён яго дастаў. Прэз. Абрамчык перадае дакумэнт Камісіі, а аб тым, як і праз каго ён трапіў у ягонны рукі, просіць дапытаць адпаведнага сьветку пры закрытых дзьвярох. Старшыня Камісіі згаджаецца.

Пытаньне: — Якія галоўныя прычыны такога вынішчэньня бальшавікамі беларускага народу?

Адказ: — Імкненьні беларускага народу да свайго самастойнага дзяржаўнага жыцьця.

Пытаньне? — Ці маеце Вы весткі, што такія імкненьні ёсць у беларускага

народу й сяньня?

Адказ: — Бязумоўна.

Пытаньне: — Якія довады?

Адказ: — 1. Няма сяньня амаль ніводнае беларускае сям'і, якая ня мела-б ахвяры за ідэю вызваленьня Беларусі. 2. Бесьперапынны партызанскі рух у Беларусі. 3. Рэакцыя самой бальшавіцкай прэсы ды бесьперапынныя напады на беларускі «буржуазны нацыяналізм».

Пытаньне: — Якой Вы думкі што да абмены дыпламатычнымі прадстаўніцтвамі Амэрыкі з БССР?

Адказ: — На маю думку, беларускі народ ня ўспрыняў-бы гэтага, як акту прыхільнасьці Амэрыкі да бальшавіцкага рэжыму, але разглядаў-бы, як выяўленьне сымпатыі да беларускага народу, які прызнаньне Амэрыкай у **прынцыпе** суверэнных правоў беларускага народу і жаданьне Амэрыкі быць у бліжэйшым кантакце зь беларускім народам.

Кангрэсман Махровіч устае й зьвяртаецца да прэз. Абрамчыка з наступнымі словамі: «Мне добра ведама, што Вы вельмі ахвярна й аддана працуеце для прывярненьня беларускаму народу ягонны правоў — ягонай вольнай бацькаўшчыны. Я таксама стараўся дапамагчы Вашым суродзічам у ЗША і зрабіў у мінулым годзе некалькі захадаў перад амэрыканскімі ўладамі ў прызнаньні для Беларусі некаторых правоў. Вам-жа, у Вашым змаганьні зычу як найлепшых сукцэсаў».

Старшыня Камісіі дзякуе прэз. Абрамчыку за паказаньні, зычыць таксама сукцэсаў у змаганьні з бальшавізмам і закончыў словамі: «Няхай Вам дапаможа Бог!»

Праф. Ліманаўскі даваў свае дапаўнячэныя паказаньні таго-ж самага дня (1 ліпеня) ўвечары. Трэціці беларускі сьветка даваў свае паказаньні пры закрытых дзьвярох.

Варта адзначыць, што Камісія, ня гледзячы на так абмежаваны час свайго побыту ў Мюнхэне (толькі каля двух тыдняў) сабрала цэлыя гурбы дакумэнтаў і нязбытных доказаў аб бальшавіцкіх актах гэносыдызму. У нікога з сумленных людзей ня можа болей астацца сумніву аб сьведма праводжаным бальшавікамі народаўбіўстве. Падчас паказаньняў некаторых сьветкаў перапоўненая залёды зьяя ахала ад жаху.

Паказаньні аднаго былага палкоўніка НКВД Рыгора Бурліцкага, які асабіста прыймаў удзел у ліквідацыі Чэчна-інгускай рэспублікі, рэспублікі Крымскіх Татараў і іншых, а потым прыймаў удзел у апэрацыях супраць партызанскага руху ў Летуве, былі асабліва жудкія. Вось, прыкладам, адзін абразок. Чэчна-інгуская аўтаномная рэспубліка (на Паўночным Каўказе) з поўмільёнам жыхароў была ачышчана да адной душы войскамі НКВД за адзін дзень. Заладавалі ўсіх ў неабавараных таварных вагонах (у лютым месяцы) і, заплямбаваўшы іх, накіравалі дзесьці ў Сібір. У пустых пасёлках энкавэдэстыя потым пры папойках спраўлялі чортава

высельле, а галодная скаціна, стады авечак, вярблюды, сабакі паднялі такі роў і вой, што нат ня вытрымоўвалі нэрвы ў найбольш заціятых энкавэдэстых. Кажны там стараўся як можна мацней уціцца.

Гэты-ж самы палкоўнік потым расказаў, як яны, на загад сваіх вышэйшых уладаў, былі змушаныя мучыць злоўленых летувіскіх партызанаў, каб дабіцца ад іх выдачы іхных сяброў і патаёмных партызанцкіх асяродкаў. Між іншым, калі адзін зь сяброў Камісіі дадаў пытаньне гэтаму палкоўніку — да чаго імкнуліся рухі супраціву нерасейскіх народаў? — былы энкавэдэсты Бурліцкі, па нацыянальнасьці Расеец, адказаў, што ўсоды, дзе ён толькі быў — як на Каўказе, у Крыме, гэтак і ў Летуве — народ змагаўся за аднаўленьне сваёй дзяржаўнай незалежнасьці і вельмі героічна біўся. На пытаньне другога кангрэсэмна, ці ня ведае падобных партызанска-вызвольных рухаў у іншых краінах, палкоўнік адказаў, што такія змаганьні адбываліся асабліва ў Заходняй Беларусі і Заходняй Украіне, але дэталёў аб гэтых змаганьнях ён ня мог падаць, бо там ягонны часьці не апэравалі.

Камісія Кэрстэна зь Мюнхэну выехала ў Бэрлін, дзе мае таксама дапытаць рад сьветкаў, а потым працу сваю будзе прадаўжаць у Амэрыцы.

М. Выка

ВОДГУК АБ ВЫСТУПЛЭНЬНІ ПРЭЗ. АБРАМЧЫКА

Выдаваная ў Эўропе амэрыканская газета «Старс энд Страйпс» за 3 ліпеня сёлета зьмясьціла наступную зацемку: «Мікола Абрамчык, прэзыдэнт Рады (Беларускі нацыянальна-вызвольны рух) паказываў, што паводлі ягоных аблічэньняў бальшавікі за 35 гадоў зьнішчылі каля 15 мільёнаў беларускага насельніцтва. Цытуючы статыстычна, Абрамчык наводзіў, што ў 1918 годзе на прасторы Беларусі пражывала каля 18 мільёнаў. Апіраючыся далей на дадзеных натуральнага прыросту, ён знаходзіць, што на сяньня мусіла-б быць у Беларусі каля 30 мільёнаў чалавек, у той час, калі ў запраўднасьці фігуруе толькі 16 мільёнаў.

Да такога зьрудкаваньня ліку дайшло дзякуючы створанага бальшавікамі мізэрнага ўзроўню жыцьця з аднаго боку, а з другога, што каля 3 мільёнаў Беларусі згінула або пад расстрэламі або ў сібірскіх ссылах».

Прыблізна гэтак паінфармавала аб паказаньнях прэз. Абрамчыка радыё «Голас Амэрыкі» ў украінскім і польскім сэктары.

ВЫПІСВАЙЦЕ, ЧЫТАЙЦЕ Й ПАШЫРАЙЦЕ БЕЛАРУСКІЯ КНІЖКІ —

— ВЫДАВЕЦТВА

«БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»!

Шугнула, бы зь печы,
Вымакла, бядачка,
Бо яна ня качка,
Чуць не затанула.
Вылезла на бераг,
І пана ёй шлёг —
Не ўзьляціць на шула.
Кінула варона
Дасяганьне трону,
Зноў ідзе на летнік.
І да гэтых часаў
Ёй зачынен засаў:
Ёй прызначан сьметнік.
Дык ня будзь, Сымоне,
Падобен вароне
І ня круці носам,
Слухай ты старога,
Не кажы пустога...
Ды... змагайся зь лёсам! —

Хлопчык слухаў, ды ня верыў:
Лжэ ён, гэты стары пень,
І дзядоўскія намеры
Ясны хлопчыку, як дзень.
І Сымон даўно заўважаў,
Як дзед пазухі бярог,
Як размовы ёў аб кражах,
Як казаў аб зладзях.
— Ці дзед хвор? — пытаў хлапчына, —
Што хапаешся за бок?
— Дый ня дуж такі, браток. —
Крэхча хітры старычына,
Стогне, войкае нарокам,
Як-бы й праўда што баліць,
А ў старога там, за бокам,
Срэбра цэлы спрат ляжыць.
Вось ён байкі выдумляе,
Як зладзеяў моцна б'юць,
Што за доля іх спаткае,
Калі ў пекла пападуць.
Як іх толькі ня ўшчуваюць:
Вараць іх чарты ў катлох,
Скуру кіпцямі зьдзіраюць

Маўрцы Гіндус і Панцялейман Панамарэнка

Гэтак сама і Маўрцы Гіндус да гэтага часу ў сваёй творчасьці мала або й зусім нічога ня прысьвяціў сваёй першай бацькаўшчыне. Тэматыка ягоных твораў была расейская, навет пракамуністычная, казацкая ды, як ягоны перадапошні твор «Магда», польская... Толькі апошні твор «Крызыс у Крэмлі» закранае да некаторай меры Беларусь, адылі зь вялікімі хібама і памылкамі. Прысьвяціўшы цэлы разьдзел (14 балаў), загалоўлены «Новая зорка на крэмлёўскай вежы», бытаму «губэрнатару» Беларусі Панцялеймону Панамарэнку, Маўрцы Гіндус піша, што падарожнічаючы па Беларусі восеньню 1944 году, меў нагоду сустрэцца ў сталіцы Беларусі Менску з Панцялеймонам Панамарэнкам, тадышнім першым сакратаром ЦК партыі, які яму між іншым сказаў:

«— Ці Вы, будучы ў дарозе, у Маскоўскім тэатры бачылі актора Качалава?»
Такое пытаньне заскочыла аўтара і ён, падумаўшы, што тут ходзіць аб мастацкай велічы актора, сказаў:

«— Так, шмат разоў. А чаму Вы пытаеся?» — ён запытаў Панамарэнку, на што Панамарэнка, усміхнуўшыся, адказаў:

«— А Вы ведаеце, што ён паходзіць зь Беларусі?»

«— Я ня ведаю» — сказаў «экспэрт» Расей Маўрцы Гіндус...

(Заканчэнне на 5-ай балоне)

МЭМАРЫ ЯЛ

(Заканчэнне з 3-ай балоны)

Пасьляховы паход бальшавікоў на захад мяняе думку Крэмля што да стварэньня БССР. 27 студзеня 1919 г. у Маскве прыймаецца пастанова аб стварэньні дуалістычнай дзяржавы з часткі тэрыторыі Беларусі і Летувы пад назвай Літ-БелССР на чале з пастаўленым Масквой летувіскім камуністам Міцкевічам-Капсукасам.

20 ліпеня 1920 г. з Масквы, за пасярэдніцтвам пасла Ракоўскага, была зроблена прапанова ўраду Беларускай Народнай Рэспублікі ўступіць у мірныя перагаворы з Расей. Урад БНР савецкую прапанову прыняў і дэлегаваў у Маскву сваю дэлегацыю на чале зь віцэ-прэзыдэнтам Рады БНР. В. Захаркам. Трох-тыднёвыя перагаворы не далі ніякіх вынікаў і беларуская дэлегацыя вярнулася да свайго ўраду ў Коўна.

Новыя ваенныя няўдачы бальшавікоў на польскім фроньце (адступленьне з пад Варшавы), падпісаньне міру зь летувіскім нацыянальным урадам прымусіла бальшавікоў адмовіцца ад ідэі стварэньня дуалістычнай дзяржавы Літ-БелССР, а ў беларускім пытаньні вярнуцца да старой ідэі стварэньня БССР, 1 жніўня 1920 г. паклікаўшы да жыцьця, у тым самым Смаленску, у тым-жа самым пэрсональным складзе, урад БССР.

Урад БНР, які ў той час знаходзіўся ў Коўне, прыступіў да арганізацыі, даклад-

ней узяў на сябе кіраўніцтва стыхійна ўзьніклых партызанска-паўстанскіх рухаў на занятых бальшавікамі беларускіх землях. Адным з буйнейшых такіх паўстаньняў было Слуцкае Паўстаньне, якое ўспыхнула 11 лістапада 1920 году. У радох слухцкіх паўстанцаў налічвалася звыш 10 тысячаў узброеных жаўнераў, якія вельмі хутка перамянілі змаганьне з бальшавікамі ў франтовую вайну. Вызваліўшы Слуцкую акругу ад бальшавікоў, яны ўстанавілі на гэтай тэрыторыі ўладу Беларускай Народнай Рэспублікі і прадаўжалі адпыхаць бальшавіцкія войскі ўсё далей на ўсход.

У іншых раёнах Беларусі Менскай і Віцебскай губэрняў беларускія паўстанскія аддзелы так-жа прагрэсавалі. На жаль, заключэньне ў хуткім часе бальшавікамі перамір'я з Польшчай дало магчымасьць Крэмлю зьняць з польскага фронту вялікую часць сваёй арміі і кінуць яе супраць балерускіх збройных сілаў.

(Заканчэнне ў наступным нумары)

А Д Р Э Д А К Ц Ї

У сувязі з рэарганізацыяй Рэдакцыі некаторы час «Бацькаўшчына» будзе часамі выходзіць нярэгулярна і пераважна падвойнымі нумарамі.

IV

Быў якраз пачатак мая.
Ну й была тады вясна!
Ось такая, што бывае
Можа ў сотні лет адна:
Было ў меры ўсё і ў пору:
Дожджык пройдзе, зноў цяпло,
Травы, раскі гнала ўгору
На прасторы, на святло.
Выйдзеш з хаты надасьвеце,
Так і піў-бы дух зямлі,
І расьлі-б, здаецца, дзеці,
Каб іх кінуць на ральлі.
А дзінёчак як настане,
Тая ранічка вясны!
Кропля роскі на каштане
Блеск запальвае дзіўны;
У ёй зорчын сьмех блукае,
І вясёлкі ў ёй дрыжаць,
А лес радасьцю гукае,
Шчасьцем вее сенажаць.
А вакол та ціха-гожа,
А паслухаеш — чутно,
Як расьце трава і збожжа —
Нікак сьвежае руно.
І зь зямлі празрыстым парам
К небу ўзносіцца туман,
Як малітва сонцу, хмарам,
І дрыжыць, гарыць пажарам
Скат узгоркаў і курган.
Ну, вясна была на дзіва!
Не: Сымонку не забыць

Бач халат мой: — кучка гною
І няма ў ім рукавоў!
— А нашто халат вясно?
Ну, нашто, каб я здароў?
Меў-бы ты халацік новы,
Дык які-б ты быў жабрак?
Людзі пальцам ткнуць гатовы:
Жабраку абнова — брак!
Людзі скажуць: ён багаты,
Паглядзі, які халат!
На парог ня лусьцяць хагы,
Крыкнуць: «Вон, пашлі назад!»
Зацкуюць яшчэ сабакам
Ды дадуць і кулакоў...
Рвань ёсць беднасьці адзнака,
Беднасьць — доля жабракоў.
А зірнуць, вась, на такога, —
Хіба той ня дасьць, хто ліх...
Слухай ты мяне, старога,
Лепей ведаю я іх.
— А скажы, дзед: ці ня можна
Жыць праўдзіва, а ня так?...
— Ну, а як скажы, а як?
Галава твая парожня!
Дзе-ж тут зман той? вась дзівак!
Раз узяўся ты за гуж,
Не кажы, што я ня дуж;
Трэба ведаць тут парадкі:
Зьверам будзь сярод зьвяроў,
Між авеччак — ягняткам...
Толькі так, каб я здароў!
Ты паслухай, што скажу я:

Думала варона,
Чорная хвальбона —
Хай не марыкуе;
Думала-гадала,
Што ёй сьвету мала
І чагось бракуе.
Пташкі ўсе, як пташкі:
Лёгкі лёс ці цяжкі,
А жывуць, як трэба.
Хто жыве ў балоце,

Гнёзды ўе ў чароце,
Мае свой кус хлеба:
Чапля ловіць рыбу,
І ў сваю сядзібу
Носіць бусел жабы.
Плюхаюцца качкі,
Гусі, іх сьваячкі, —
Ім вада была-бы.
А хто жыў на полі, —
Меў там свае ролі,
Свой нарадак пэўны.
Толькі тэй вароне
Паў на глүзд, Сымоне,
Замер неспадзеўны:
Хоча быць арліцай,
Бліснуць бліскавіцай
У надземнай багне,
Каб ўва ўсім стварэньні
Выклікаць зьдзіўленьне —
Славы сабе прагне.
І варона з шула
Крыльямі ўзмахнула —
Вышай, вышай, вышай!
Яна ўжо высокая,
Чуць утледзіць вока,
І здаецца мышай.
Толькі-ж хто ні глянэ
На яе лятаньне,
Кажы: то-ж — варона!
Бачыць — прагарэла,
Бо ня вышла дзела,
Не па ёй карона!
Але не шманае
Птушына дурная,
Новы шлях пярэбіць:
Спаганю сваё я,
Спробую другое —
Папльву, як лебедзь! —
Дэбае варона
На адхон затону,
Дэбае, гяргеча;
Стала над вадою
І — бух з галавою!

Зь беларускага жыцця ў Вялікабрытаніі

ПАЎСТАНЬНЕ ЦЭНТРАЛЬНА-ЎСХОДНІ ЯЭЎРЕПЭЙСКАГА КЛЮБУ СТУДЫЯЎ

Пасля доўгай і саліднай падгатоўкі 23 травеня сёлета адбыўся Першы Агульны Сход Цэнтральна-Ўсходняэўрапейскага Клубу. У прасторнай залі Летувіскага Клубу ў Лёндане сабраліся прадстаўнікі васьмёх паняволеных бальшавізмам народаў: **Беларусы** (7 чалавек), Харватаў, Чэхаў, Палякаў, Украінцаў, Мадзяраў, Славакаў, Летувісаў. Было таксема шмат гасцей Ангельцаў.

Ад імя ініцыятыўнай групы зборку адкрыў др. Лёхэр (Чэх). Вітаў ён гарача ўсіх прысутных, пасля коротка выясьніў мэту Сходу. Гэтай мэтай было: заснаваньне Клубу Студыяў, які павінен стацца супольнай плятформай студыяў і дыскусіяў аб жыцці народаў, сяньня паняволеных камунізмам. Клуб ня мае ніякага палітычна-партыйнага характару. Ён мае абняць усіх тых, што змагаюцца супраць камунізму, незалежна ад таго, хто і да якой палітычнай групы належаць.

Далей праходзіла зборка згодна з прадбачаным плянам: дыскусія й прыняццё статуту Клубу, выбары ўправы, плян працы і бюджэт. Вельмі жывой была дыскусія над статутам, які ў канцы з праўкамі быў прыняты.

Падаем тут § 4 статуту, у якім гаворыцца аб мэтах Клубу:

а) студыі, дыскусія і прапаганда міжнароднай, палітычнай і сацыяльнай праграмы, якая прыймае за базу актыўнае ўжываньне навукі Хрыста ў жыцці народаў. Клуб асабліваю ўвагу звяртае на тое, каб паўстала праўдзівое паразьменьне і супрацоўніцтва паміж народамі, паняволенымі камуністычнай дыктатурай.

б) прыгатаваць салідны фундамент для супольнага міжнароднага пляну ў сувязі з супольным змаганьнем за свабоду і нацыянальную незалежнасьць.

в) прыгатаваць будучае міжнароднае супрацоўніцтва, апіраючыся на справядлівасьць і хрысьціянскую этыку.

У Галоўную Управу Клубу былі выбраныя: за старшынню др. К. Лёхэр (Чэх), за заступніка старшынню — па аднаму ад кожнай нацыянальнасьці, за сакратара — інж. Сыцбор-Рыльскі, рэдактар «Ідэмы» (Паляк) і за скарбніка **др. В. Рамук (Беларус)**. У Наглядную Раду былі выбраныя: адзін Чэх, адзін Беларус і адзін Украінец.

Астатца пажадаць, каб добра распачатая праца Клубу прынесла запраўднае супрацоўніцтва народаў і прыгатавала супольную плятформу для змаганьня з камунізмам, супольным ворагам усіх народаў.

ДЗЕНЬ МАТКІ

30 чэрвеня сёлета беларуская калёнія ў Лёндане абходзіла ўрачыстасьць прысьвечаную нашым дарагім маткам.

Праграму ўдала ўладжылі арганізатары Дня Маткі др. В. Рамук і сп-ня Вера

Бартуль. Яны таксема дапільнявалі ейнага выкананьня. Сьвятая Літургія ў Марыян Гаўз, пасля даклад сп-ні Касі Вініцкай, дэкламацыі найлепшых беларускіх твораў прысьвечаных маці, беларускія песні й прынагодныя разрыўкі занялі блізу цэлы дзень. Была таксема праведзеная зборка грошаў на газету «Бацькаўшчына».

Жывучы тут у вольнай краіне і бачучы, як непараўнальна лепш жывуць ангельскія маткі ад беларускіх, не аднаму ўдзельніку ўрачыстасьці сьляза сплыла ад жалю сваіх дарагіх матак.

Не сабраліся мы аднак, каб толькі плакаць. Кожны з нас зрабіў моцную пастанову, што будзе змагацца за лепшую долю беларускай маткі. Кожны з нас разумее, што сяньня найбольшай перашкодай да шчасьця нашых матак на Беларусі зьяўляецца камунізм, а таму ўся наша энергія павінна звярнуцца супраць яго.

З ЖЫЦЦЯ ЗБВБ

Пасля Агульнага Зьезду ЗБВБ, які адбыўся, як ужо паведамлялася, 1 і 2 травеня сёлета, праца гэтай найвялікшай у Вялікабрытаніі беларускай арганізацыі пайшла звычайным шляхам. Блізу ўва ўсіх Аддзелах ЗБВБ, якіх налічваецца пяць, адбыліся гадавыя зборкі і справяздачамі зь дзейнасьці і перавыбарамі ўправаў. У Адзеле Кэмбрыдж у сувязі з гадавой сходкай быў прачытаны такжа даклад др. В. Рамуком, сябрам Галоўнай Управы ЗБВБ, на тэму: «Беларуская эміграцыя ўчора і сьняня». Адзел Манчэстар распачаў зборку грошаў і фармальныя стараны дзелі куплі собскага Беларускага Дому. Хаця ЗБВБ ня мае вялікіх ашчаднасьцяў, аднак дзякуючы надзвычайнай ахвярнасьці сяброў манчэстэрскага Аддзелу, купля трэйцінга ўжо беларускага дому ў Вялікабрытаніі стаіць на добрай дарозе.

ЗБВБ зьяўляецца адным із закладчыкаў Цэнтральнага Каардынацыйнага Камітэту Арганізацыяў Самапомачы ў Вялікабрытаніі, які паўстаў у 1948 г. Хаця гэты Камітэт шмат папрацаваў для справы ўцекачоў, аднак мала быў шыроўшым колам чужынцаў ведамы. У гэтым годзе дзякуючы энэргічнай ініцыятыве дэлегата ЗБВБ ў Каардынацыйным Камітэце было пастаноўлена прыступіць да выдаваньня друкам супольнага бюлетэну ў ангельскай мове. Першы нумар бюлетэну выйшаў у канцы травеня сёлета. Сярод 12 рознанацыянальных арганізацыяў, дзейнасьць якіх коротка апісаная ў бюлетэні, мы знаходзім і артыкул аб ЗБВБ і ў канцы яго адрас. Сябрамі Каардынацыйнага Камітэту ёсьць Расейцы, Палякі, Югаславяне, Баўгары, Чэхі, Летувісы, Латышы, Эстонцы, Славакі, Беларусы, Мадзры, Украінцы і Румыны. Гэты Камітэт у Вялікабрытаніі ёсьць, здаецца, адзіным, дзе столькі народаў супрацоўнічае для добра ўцекачоў. Дэ-

легатам ад ЗБВБ у Каардынацыйным Камітэце ёсьць а. Ч. Сіповіч, Міжнародныя зборкі сяброў Каардынацыйнага Камітэту між іншым часта адбываюцца ў Беларускім ДOME ў Лёндане.

ЗЬ ДЗЕЙНАСЬЦІ БАКА «РУНЬ»

Тут падамо толькі пару больш характэрных фактаў. Што датычыць дзейнасьці Галоўнай Управы і лёнданскай групы, у гэтым годзе яна праходзіла пад знакам міжнародным. Адбыліся тры супольныя зборкі сяброў «Пакс Романа», арганізатарамі якіх было ангельскае зазніочаньне «Ньюмэн Асосейішэн». На ўсіх гэтых зборках сябры «Руні» прыымалі актыўны ўдзел. Адзін раз далі невялікі канцэрт беларускіх песняў, іншым разам а. Ч. Сіповіч чытаў даклады. Адзін даклад быў прысьвечаны пытанню рэлігійнага жыцця Беларусі, а другі гісторыі бізантынска-славянскай музыкі.

9 травеня падобную зборку, як «Ньюмэн Асосейішэн», ладзіла польскае акадэмічнае таварыства «Вэрытас», дзе сябры «Руні» разам зь іншымі нацыянальнасьцямі прынялі ўдзел.

20 травеня БАКА «Рунь» мела вялікі гонар гасьціць у сябе вялікую колькасць сяброў розных акадэмічных арганізацыяў розных нацыянальнасьцяў. Айцец Ч. Сіповіч меў для ўсіх сьв. Літургію і сказаў казаньне на тэму хрысьціянскага паняцця міру. Пасля маленькага перарыву, падчас якога госьці маглі перакусіць, адбылася зборка з двума дакладамі: першы прачытаў др. В. Рамук на тэму «Паўстаньне і дзейнасьць БАКА «Рунь», другі прачытаў сп. Язэп Пазыняк на тэму «Школьная сыстэма ў савецкай Беларусі». Гэты даклад быў вельмі добра апрацаваны і таму ня дзіва, што выклікаў вялікую дыскусію. Былі закранутыя наступныя праблемы: рэлігійнае жыццё ў сучаснай Беларусі пад бальшавікамі, сацыяльныя пытаньні, дачыненьне Беларусі да Расейцаў і інш. Бяссумліва гэтая зборка была вельмі ўдачнай. Вонкавыя абставіны спрыялі так-жа арганізатарам: прыгожы сонечны дзень, спакойная і багатая зелень у гародзе Марыян Гаўз, гасціннасьць Беларусі — усё гэта затрымала гасцей аж да вечара.

Агульны 8-мы Зьезд «Пакс Романа» адбудзецца ў гэтым годзе на пачатку жніўня ў Лізбоне і Фатыме. БАКА «Рунь» прыме ў ім удзел праз сваіх дэлегатаў.

Тыздзень Студыяў БАКА «Рунь» — чацьвэрты з чаргі — адбудзецца ў гэтым годзе ў Рыме ад 29 верасьня да 5 кастрычніка. Усе жадаючы прыняць у ім удзел павінны скамунікавацца загадзя з Галоўнай Управай «Руні». Там-жа ў Рыме адбудзецца й Агульны Зьезд «Руні».

а. Ч. Сіповіч

Пісьмо адмірала Стывэнса

Старшыня Амэрыканскага Камітэтушай для арганізацыі кангрэсу беларус-Вываленьня ад Бальшавізму прыслаў у Рэдакцыю «Бацькаўшчыны» наступнае пісьмо із датаю 16 чэрвеня 1954 году:

Рэдактару «Бацькаўшчыны»
Гэрцог-Рудольфштрассэ 49/III
Мюнхэн 22, Нямеччына.

Беларуская эміграцыйная газэта («На-родным Шляхам», Торонто, Канада), якая зьяўляецца варожай да правадніцтва Беларускай Нацыянальнай Рады, падала да ведама, што Амэрыканскі Камітэт аб-цаў даць сп. Зарэчнаму пэўную суму гро-

ваў на кангрэс, калі ён выскажыцца за супрацоўніцтва з Амэрыканскім Камі-тэтам.

Зьяўляецца неабходным асьветчыць, што падобнае абяцаньне ня было дава-нае і што ніякія перагаворы ў справе бе-ларускага кангрэсу ня мелі месца паміж сп. Зарэчным і прадстаўнікамі Амэры-канскага Камітэту.

Зь вялікай пашанай да Вас
Лесьлі С. Стывэнс
Прэзыдэнт.

На Выдавецкі Фонд Беларускае Кніжкі

Абвешчаны Выдавецтвам «Бацькаўшчыны» збор складак на Выдавецкі Фонд Беларускае Кніжкі й праводжаны цяпер нашымі прадстаўнікамі ўва ўсіх краінах расьціляньня Беларусі не абмежваецца да аднаго толькі месяца лі-пеня, але расьціляецца яшчэ на два наступныя месяцы — жнівень і вера-сень. Павалічэньне тэрміну збору скла-дак на падпісныя лісты робіцца з гэ-імі мэтай, каб усім зьбіральнікам даць маг-чымасьць звярнуцца за складкай да-слоўна да кожнага Беларуса, а кожна-му суродзічу стварыць нагоду гэтую складаку даць.

Мы яшчэ раз хочым падцверкнуць вя-лікае нацыянальнае значэньне забясь-печаньня нашых суродзічаў на чужы-не хоць мінімальнай колькасьцю кніж-камі нашага найлепшага прыгожага пісьмества, чытаньне й перачытваньне якіх зможа прыпомніць дарагую для іх Бацькаўшчыну, выклікаць найжывей-шае ейнае ўяўленьне ў іхных выба-ражэньнях і пачуцьцях, даць ім неабход-ную духоўную страву, безь якой ня мо-жа жыць ніводзін поўнаўартасны чала-век. Цяжкае й адказнае заданьне —

стварыць такія ўмовы і ўзяло на сябе Выдавецтва «Бацькаўшчыны», якое ў гэтай галіне мае ўжо не малыя выпікі й намагавецца мець іх яшчэ большыя. Абавязкам-жа нашага грамадзянства памагчы Выдавецтву матэрыяльна, без чаго заданьне гэтае выкананым быць ня можа.

Уся сыстэма арганізацыі такой дапа-могі пабудаваная так, што фактычна ні-хто не дае беззваротнай ахвяры, але толькі складку, у вышніні якой кожны зможэ атрымаць сабе выбраныя ім кніжкі, ужо выдадзеныя, як і тыя, што яшчэ выйдучь.

У сувязі зь вялізарнай нацыянальнай важнасьцю гэтае справы, як і з тым, што ніхто нічога не дае задарма, а толь-кі купляе ці падпісваецца наперад на гатовыя кніжкі, кожны Беларус можа лёгка выканаць гэты сыціплы свой гра-мадзкі абавязак і спрычыніцца да разь-віцця нашай выдавецкай справы. Дык не павінна быць ніводнага Беларуса, які ня даў-бы сваей складкі на Выдавецкі Фонд Беларускае Кніжкі.

ВЫДАВЕЦТВА
«БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

Маурцы Гіндус і Панцялейман ПанамарЭнка

(Заканчэньне з 4-ай балоны)

«— Ягонае запраўднае імя ёсьць не Качалаў, а Швярбовіч, гэта беларускае імя і ён паходзіць зь Беларусі» — казаў Панамарэнка. І далей запытаў:

«— А ці Вы бачылі генэрала Ракасоўскага?»

«— Так, я бачыў яго ў Любліне...»

«Яго матка была Беларускай» — казаў Панамарэнка. Ён не паўнакроўны Па-ляк. — А ці чулі Вы пра польскага паэту Адама Міцкевіча?

«— Ведаю» — адказаў Гіндус.

«— Ён таксама нарадзіўся на Бе-ларусі, у Наваградку, і ягоная найлепшая паэма „Дзяды“ пабудаваная на бе-ларускім фальклёры» — казаў Панама-рэнка.

Гэтыя й іншыя словы вельмі здзівілі Гіндуса, што такі бальшавік, як Пана-марэнка, ведаў усім ведамую праўду за выключэньнем хіба самота «экспэрта» ад справы Расей Маўрцы Гіндуса! Але гэта яшчэ ня ўсё. Найбольшай навінай для аўтара была ведамка, якую ён атры-маў ад нейкага Расейца назаўтрае ў га-тэлі, што Панамарэнка ня ёсьць Бела-

русам, але Кубанскім казаком. Гэтае апошняе «адкрыццё», якое даканаў Гіндус толькі ў 1944 годзе, гаворыць са-мо за сябе...

Кніга пачынаецца «філізафічнай» сьнтэзчай беларускага селяніна, якую Гіндус пачаў у 1939 годзе ў ваднэй зь беларускіх вёсак, калі падарожнічаў у той час па Беларусі. Таксама знаходзім некалькі намёкаў пра нашае жыццё, якое, — як аўтар сам піша — быццам вельмі добра ведае. Таксама ўспамінае-ца і беларуская эміграцыя ў Нью Ёрку і яе арганізацыі, якія існавалі ў 1945 годзе.

Агульна бяручы, гэты твор шмат розь-ніцца ад папярэдніх і трэба думаць, што наступныя (пасля таго, як Гіндус быў названы зраднікам на працэсе Сланска-га) будуць яшчэ лепшыя. А каб пра нас у іх было сказана дакладна, трэба каб сучасныя беларускія арганізацыі ў Нью Ёрку выканалі сваю місію беларускіх амбасадаў на 100 працэнтаў.

Мікола Вярба

Гэй вясны, пары шчасьлівай,
Покі ў сьвеце будзе жыць!

То было нейк у суботу.
Слаўны выдаўся дзянёк!
Моцна парыла, а потым
Стаў павейваць вецярок
Ды густы, падуў з заходу
І засьценьваў неба край.

— Будзе найкаа прыгода,
Ходу, хлопча, падбаўляй —
Ці ня пройдзе дождж, глядзі ты:
Млявасьць чуюцца, цяжар;
Так і спаў-бы, як забіты,
І так парыць, такі вар,
Што насілу цягнуеш ногі,
Хоць лажыся дзе пад плот. —

Дзед з Сымонкам шлі дарогай
Між палёў у свой абход.
— А ўжо сонца нявысока,
Ня мінуць-бы хутароў.
Бачыш ты іх? Ці далёка?
— Тут, дзядок, няма двароў, —
Паглядзеўшы, хлопчык каза.
Зноў маўчком яны ідуць;
А на захадзе, як сажа,
Хмары цёмныя ўстаюць,
І варушацца клубы іх,

Як жывыя,
Палавыя
І сівыя,

Нібы голавы на шыях
Нейкіх волатаў дзіўных,
З багна неба насланых,
Ды, як зьмей многаголавых,
Націскаюцца цяжэй;
Глушыць землю шум іх мовы,
І выкоўвае ім словы
Гром выразьняй і мацней.
Ідзе хмара. Бліскавіцы
Пальхаюць і гараць.
Сам пярун там грозналіцы
Перашоў зямлі граніцы

І вядзе над ёю раць.
Лук яго з маланак зьвіты;
Хмара — шчыт, а стрэлы — гром
Бура — конь многакапыты;
Ён віхрамі апавіты,
Неба ўсё яму шатром.
І ўсё ніжай і ўсё ніжай
Абвісае хмар страху,
І ўсё грозней ды ўсё бліжай
Гром, зачаўшыся сьціха,
Забушце, бухне ў боры
Гукам-грукатам пярун
І пагоніць гуды ў горы,
Гне лясы, гудзе лясун,
Як гудзе струна гітары.

Пазіраў Сымон на хмары.
Што-ж яны там выраблялі!
Як клубіліся яны!
Як маланкі іх аралі!
Як трасьлі іх пяруны!
— Дарма выбраўся ў дарогу.
Дзе-ж схавацца нам цяпер? ...
— — — — —
— — — — —

Дзед ісьці хутчэй стараўся
І Сымона падганяў,
Шоў, на момант прыпыняўся,
Хаты поглядам шукаў.
— Ну, грымоты, ай, грымоты!
І ўвалье-ж нам, ого-го! ...
— А скажы, дзядок: чаго ты
На гром хрысьцішся? чаго?
Толькі блісне бліскавіца,
Ты і хрысьцішся? Чаму?
— Ты, Сымон, яшчэ дурніца,
І тлумач усё яму.
А затым, каб злога духа
Гэтым крыжам адагнаць!
Як-жа гэтага ня знаць?
Каб ня лез злы дух, псяюха,
Бо Ілья яго, паганца,
Лупіць стрэламі грамоў,

Разьяжджаючы ў маланцы
Над зямлёй між аблакоў;
Вось ён схованкі шукае
Пад хрышчонаю душой,
Бо па сьвеце чорт блукае,
Каб пакепліваць над ёй. —

Хлопчык слухаў у здзіўленьні,
Вочы кідаў на карцы,
А ў пужлівым уяўленьні
Усталі чэрці-рагачы.
Унь на дзераве зь бярозы
Рожкі вытырклі і хвост,
Штось пабегла там у лозы,
Нешта скокнула пад мост.
А што там у пні за дзіва?

Вушы, нос і капіток ...
Ну, напэўна там чарток
Прытаіўся палахліва.
А па хмарах на маланках
Громы кідае Ілья,
Аж калоціцца зямля,
Цёмна стала на палянках.
— Дзедка, бачыш, унь сядзіба,
Па-над лесам хутарок!

— На ачосы пойдзем хіба,
Ды хутчэй, хутчэй, сыноч. —
Са шляху яны звярнулі,
Нацянькі ідуць майжой.
Хмары-ж неба апраунулі,
Даль закрылася імглою.
Як жывое срэбра, важка
З хмар пярэдніх дождж упаў;
За маланкай сьледам цяжка
Гром страшэнны загучаў.
І, здалося, ня стрымала
Хмара цяжару грамоў,
Раптам ставы разарвала,
Нібы лёд рака ўзламала
І пабегла зь берагоў.
Сьлепіць вочы бліскавіца,
Бура, громы, навалніца,
Па зямлі бягуць крыніцы ...
Вайшлі ў хату дзед з Сымонам,

Чэсьць далі гаспадаром,
Старасьвецкім «пахвалёным»
Прывіталі гэты дом.
Стаў Сымонка каля лавы,
Хату поглядам абвёў,
А халацік бязрукавы
Цёк у дзесяць ручаёў.
Загарэў, бадак, ад сонца,
Твар лущчыўся і ліняў,
І мізэрна так бясконца
Гэты хлопчык выглядаў!
Толькі вочкі асьвечалі
Твар замораны, худы
І так многа прыдавалі
Хлопцу гора і нуды.
І было ў іх задумленьне
Не дзяціных яго лет,
І адбітак засмучэньня
Палажыў на вочы след.
І той погляд раз даволі
Хоць на момант улавіць,
Каб ужо яго ніколі
Назаўсёды не забыць,
Бо жыццё прашло няскладна
Па дзяцінай паласе, —
І на хлопчыка ўспанадна
Пазіралі тут усе.
— Што, дзядуля! гны блазан
Твой табе, чужы, ці як?
— Не, панюхна, не сваяк, —
Так нядоляй са мною звязан.
— А радно-ж якую мае,
Ёсьць бацькі, ці сірата? —
Хлопчык вочы апускае,
Падаецца ў бок кута.
— Як скажаць вам? зьбег ён з дому!
Выгнаў бацька яго вон.
Што-ж было рабіць малому?
І са мною ходзіць ён. —
Тут на хлопца вочы строга
Сам уськінуў гаспадар.
— Вацька выгнаў? бойся Бога!
Эгэ, ты, відаць, штуркар!

Разьвіталны вечар з Н. Мерлякам

ПРАДСТАЎНІКОМ УРАДУ БНР У АРГЕНТЫНЕ

Тры дні наперад былі зьмешчаныя артыкулы й зацемкі ў аргентынсай і іншанацыянальнай прэсе Аргентыны аб дзейнасьці Прадстаўніка Ураду БНР у Аргентыне Канстанціна Мерляка з нагоды ягонага сталлага выезду ў Задзіночаныя Штаты Амэрыкі. На большую ўвагу заслугоўваў зьмястоўны артыкул, які быў зьмешчаны ў аргентынсай штодзённай газэце «Крытыка», № 14/256, у якім было паведзена аб дні разьвітання і выезьдзе сп. К. Мерляка і якому былі прысьвечаныя спецыяльныя разьвіталныя перадачы 27 чэрвеня і 3 ліпеня сёлета праз радзіястанцыі «Эксцельсіёр», «Дэль Пуэблэ» і «Портонія».

У летувіскім клубе ў Буэнос Айрэс 17 чэрвеня Згуртаваньне Беларусаў у Аргентыне наладзіла разьвіталны вечар із сп. Мерлякам, які ў пачатку ліпеня выязджае ў ЗША. Таму й сабраўся ў гэты вечар сябры Згуртаваньня Беларусаў у Аргентыне, каб належна разьвітацца із сваім ранейшым дэпутатным старшынёй, зьлажыць яму шчырую падзяку за выдатнае выкананьне ўзложаных на яго абавязкаў, як прадстаўніка ўраду БНР, а таксама як першага арганізатара Згуртаваньня і няўтомнага працаўніка для добра Бацькаўшчыны. Праца сп. К. Мерляка добра ведама ня толькі сябром Згуртаваньня, але і ўсім гым, хто цікавіцца нашымі вызовнымі праблемамі, як у Аргентыне, так і паза ейнымі межамі.

Вечар адкрыў старшыня ЗВА сп. Ул. Другавец у гішпанскай мове, вітаючы прысутных прадстаўнікоў аргентынскіх уладаў, пайменна шэфа Сакратарыята «Коордынасьён Фэдэраль» Дон Жозэ А. Колэдро зь ягоным супрацоўнікамі, прадстаўнікоў іншанацыянальных арганізацыяў у Аргентыне ды журналістэх, прапануючы падняць тост за сп. Мерляка і жадаючы яму шчаслівага падарожжа і поспехаў у нацыянальнай працы на новым месцы.

З прысутных гасьцей першым забраў голас прадстаўнік Цэнтральнай Украінскай Рэпрэзэнтацыі ў Аргентыне др. Міхал Рубінцэ, які падчыркнуў вялікі ўклад працы сп. Мерляка ў ЗВА, дзякуючы чаму арганізацыя гэтала дасягнула ўзроўню іншанацыянальных арганізацыяў. Пасьля гэтага быў даручаны ліст шэфа «Коордынасьён Фэдэраль» палкоўніка Жоржэ М. Осіндэ, які дзякаваў за запрашэньне на вечар і перапрашаў за неамагчымасць на яго прыбыць, жадаючы сп. Мерляку шчаслівага падарожжа. Далей на чарзе прамовлялі ўсе прысутныя прадстаўнікі іншанацыянальных арганізацыяў. Усе прамовы былі поўныя ўдзячнасьці за супрацоўніцтва і выражалі жаль, што траціць так актыўнага працаўніка і сябра.

Першым забраў голас інж. Гасіч, прадстаўнік харвацкай калёніі ў Аргентыне, ад Славакаў прамовляў др. С. М. Петрыковіч, ад Саюзу Мадзярскіх Камбатантаў сп. Томас Кэлемеры, ад Латышоў прамовляў капітан Гайшэ, ад Летувісаў сп. Франціско Ожынска, ад Грузінаў сп. Л.

Дгапарыздэ, ад Саюзу Каўкасаў сп. інж. Гомэлюры. У міжчасе была атрыманая тэлеграма ад польскай рэпрэзэнтацыі, якая была прачытаная ў прысутнасьці ўсіх.

Далей забраў голас сп. Жозэ А. Колэдро, як прадстаўнік улады. Ён прывітаў прысутных і даволі падрабна прааналізаваў працу й супрацоўніцтва з уладамі сп. Мерляка, падчыркнуўшы ягоныя заслугі ў арганізацыі беларускай калёніі, дзякуючы чаму Беларусаў сьвіньня не мяшаюць зь белымі Расейцамі або іншымі нацыянальнасьцямі. Пры гэтай нагодзе ён неафіцыйна высказаў пагляд уладаў на дзейнасьць пасоных калёніяў у Аргентыне. Сьпікерам на вечары быў сп. Мануэль Канібано, вялікі аргентынскі прыяцель Беларусаў, які вельмі добра знае нашыя нацыянальныя праблемы і цесна супрацоўнічае із Згуртаваньнем Беларусаў у Аргентыне.

Старшыня Згуртаваньня сп. Ул. Другавец забраў голас ад імя Згуртаваньня, які коротка падсумаваў вынікі ўложанай тут працы сп. Мерляка і запэўніў ад імя ўсіх Беларусаў, што пакладзеныя ім падваліны ў беларускім грамадзкім жыцьці ў Аргентыне ніякімі варожымі сіламі ня будуць узрушаныя. Таксама выказаў падзяку спадарыні Ганьне Мерляк, як добрай і мілай сяброўцы Згуртаваньня, якая ня мала паклапа працы пры ладжаньні розных імпрэзаў. У знак удзячнасьці за гэтую працу быў ёй уру-

чаны старшынёю ад імя Згуртаваньня прыгожы букет кветак, а сп. К. Мерляку памяткавы пэргамін.

Напасьледак забраў голас сп. Мерляк, які ў гішпанскай мове вітаў прысутных, дзякуючы аргентынскім уладам і аргентынскім прыяцелям за аказваную помач і падыймаючы тост за аргентынскі народ і ягонага Прэзыдэнта Генэрала Жуана Д. Пэрона. Далей звярнуўся да прадстаўнікоў іншанацыянальных арганізацыяў, заклікаючы да задзіночаныя ўсіх сілаў у змаганьні супраць расейска-камуністычнага імпрэрылізму. Пераходзячы далей на беларускую мову, падзякаваў усім сябром Згуртаваньня за агульны высылак і прасіў далей весці няўтомную працу для пацупарызаваньня беларускага імя ў Аргентыне.

Трэба адцёміць, што хаця Згуртаваньне траціць у васобе сп. Мерляка выдатнага сябра і працаўніка, але разьвіталны вечар шмат каму паказаў, на якую вышыню ўзыйшла беларуская калёнія ў Аргентыне і якую здабыла пашану. Прысутнасьць на вечары высокіх прадстаўнікоў аргентынскіх уладаў была доказам, што Беларусы ў Аргентыне прадстаўляюць сабою паважную сілу, а прадстаўнікі іншанацыянальных арганізацыяў пацвердзілі аб ейным паважным укладзе ў змаганьні за вызваленьне ня толькі Беларусі, але і ўсіх парыволеных народаў.

Ліскавецкі

Пісьмо у Рэдакцыю

ШМАТПАВАЖАНЫ СП. РЭДАКТАР!

Прашу зьмясьціць у Вашай газэце наступнае:

У літаратурна-мастацкім часопісе «Колыскі» чытаючы «дзіцячыя вобразы» («дзіцячы» адзін толькі нумар, зьмешчаныя частка майго апавяданьня «Кайнава племя». Ня ведаю кім у вапавяданьне, без майго веда і згоды, унесены цэлы шэраг абсалютна непатрэбных, бязгустоўных і бюсансоўных направак і скарачэньняў, якія выступаюць мяне ў нявыгодным перадчытачом сьвятле.

Так напрыклад:

1. У вапавяданьне ўведзены словы, якіх я ніколі ня чуў, і значэньня іх ня ведаю, як: «прыгном», «дадзяваў», «немець», «гзымсік», «уручка» і т. д.

2. Перакручаны праваніс ужо ведаемых нам усім слоў, як: «срыбра» замест «сробра»; «руцэ» замест «руцэ»; «птухамі» замест «птахамі»; «кузуркамі» замест «казоркамі»; «жывяце» замест «жываце» і т. д.

3. Уведзены цэлы шэраг слоў, якіх, на маю думку, цяжкія для мастацкіх твораў, і таму мною няўжываных, як «раздражлівасьць» і інш.

4. Уведзены словы з чужых моваў, як напрыклад: «сильветка» і «канечна». Першае з посьпехам замяняецца словам «пастаць», што ў мяне і было, другое словам «няўхільна», «абавязкава».

5. Ужытыя словы не ў вапавядным значэньні, як напрыклад, «вяснянкі» або «катанка». Ёсьць слова «вяснянкі», але яно азначае вароты, а ня фортку ў іх, аб чым у мяне ідзе гутарка. «Катанка» — гэта «валенка», у мяне гаворыцца пра камізэльку з тканіны ды на ваце.

6. Папэракручвана шмат іншых слоў пазодля нікім неабмеркаванай і нікім незацверджанай, а часта дыктатарскім спосабам і зь бязмерным нахабствам уведзенай у некаторых нашых выдавецтвах так званай новай рэфармы мовы.

7. На балонах 32, 35, 36 і 48 зробленыя скарачэньні і іншыя напэраўкі, які ня толькі перакруцілі зьмест, але і ўнеслі бюсансіцу. Напрыклад, на балоне 32: «Усё гэта ён павінен дасьледваць дома, а гэта — кручкі, каб другім разам не паўтаралася...»; на бал. 35: «Ён быў загаразлы, сьвежы, дарма што якіх сорака-сорок пяць год». На бал. 36 і 48 выкінуты цэлы шэраг радкоў, што зрабіла гэтыя месцы недаробленымі, сырым і нясукупнымі ўсяму апавяданьню.

Усё гэта парушае прынцыпы самай элемэнтарнай свабоды слова, нагадае мэтады самай змрочнай дыктатуры і хавае пад сабой самую дзікую цензуру. У сувязі з гэтым лічу супрацоўніцтва маё ў вышэйпамянаным часопісе немагчымым і падаю аб гэтым да публічнага ведама.

У справе конкурсу Амэрыканскага Камітэту

(ПРЭСАВЫ КАМУНІКАТ АМЭРЫКАНСКАГА КАМІТЭТУ ВЫЗВАЛЕНЬНЯ АД БАЛЬШАВІЗМУ)

Канчалны тэрмін падаваньня артыкулаў на конкурс, абвешчаны Амэрыканскім Камітэтам Вызваленьня ад Бальшавізму, уплывае 1-га ліпеня. Згодна з павадленьнем, зробленым сьвіньня ў Нью Ёрку Конкурснай Камісіяй, артыкулы, якія паступаць пасьля гэтага тэрміну, разглядацца ня будуць.

ДА УСІХ БЕЛАРУСКІХ АРГАНІЗАЦЫЯЎ

Беларускі Сэктар Радьы «Вызваленьня» за нашым пасярэдніцтвам зьвяртаецца да ўсіх беларускіх арганізацыяў ува ўсіх краінах расьсяленьня Беларусаў безадкладна, а калі ходзіць пра закінскія краіны, лётніцкай поштай, перасылаць кароткія, але зьмястоўныя карэспандэнцыі й весткі аб беларускім арганізацыйным жыцьці й дзейнасьці пасоных эміграцыйных асяродзьдзяў дзеля перадаваньня іх на бацькаўшчыну. Карэспандэнцыі гэтыя просіцца перасылаць на наступны адрас:

Radio „Liberation“, Byelorussian Desk, München, Lienthalstr. 2.

ЗЬМЕНА АДРАСУ

Спадар Канстанцін Мерляк просіць прыяцеляў і знаёмых у будучыні кіраваць карэспандэнцыяю да яго на наступны адрас:

K. Mierlak, c/o Byelorussian-American Ass'n, Inc. 180 Stuyvesant 4th St., Brooklyn 11, N. Y. U.S.A.

Адначасна падаю да ведама і аб афіцыйным мым выхадзе з Навуковага Таварыства імя Франціша Скарыны, якое практыкуе ў сваёй працы мэтады дыктатуры і зьяўляецца не ў малой меры віноўнікам хаосу ў нашай мове на эміграцыі.

З пашанай да Вас

Марцін Люціч

★ АД РЭДАКЦЫІ: Прыдзержываючыся прынцыпу, што газэта павінна даць магчымасьць высказацца на ейных балонах кожнаму, навет інакш думаючаму, мы зьмясьцілі выжэйшы ліст М. Люціча, хаця зь ім у ніякім выпадку згадзіцца нельга. Мы ўважаем, што выражэньня ў ім прэтэнсіі да рэдакцыі часопісу «Колыскі» ў бальшыні сваёй неабаснаваныя й няправільныя, а выступаючыя аўтарам абвінавачваньні ў парушэньні прынцыпу самай элемэнтарнай свабоды слова, у мэтадах «самай змрочнай дыктатуры», у тарнаваньні «самай дзікай цензуры» і ў ялічэ горшых «праступках», якіх мы былі змушаны вычыркнуць, парушаючы таксама «прынцыпы самай элемэнтарнай свабоды слова», зьяўляюцца што найменей неапабеднымі.

Колькасьць працаў на такую складаную тэму, як «Тэарэтычная аснова бальшавізму: марксізм-ленінізм-сталінізм», што былі перасланыя старшыні Конкурснай Камісіі, перавысіла ўсе спадзяваньні. Конкурсная Камісія прыступае да сваёй работы для разгляду прысланых матарыялаў і выбару найлепшага артыкулу або сэрэй артыкулаў 2. ліпеня. У сувязі зь вялікай колькасьцю прысланых матарыялаў праца па ацэнцы іх вымагае некалькі тыдняў, дзеля чаго прозьвішча ўзнагароджаннага прэмій у 500 далараў, як і прозьвішчы іншых удзельнікаў, скрыпты якіх будуць перададзеныя праз радзіястанцыю «Вызваленьне», ня будуць абвешчаныя да канца ліпеня або пачатку жнівеня.

Нашыя Прадстаўніцтвы

Ангельшчына: Mr. Aleksander Lasuk, 97 Moore Park Road, London S. W. 6.

Бэльгія: Zora Savionak, 19, Place Hoover, Louvain. Данія: J. Lobejko c/o H. C. Jensen, Leifsgade 6 III tv. Kobenhavn S.

Францыя: Section Bielorussienne de C.F.T.C. 26, Rue de Montholon, Paris 9. b) Bonifacy Prytycki, 17, rue Roger Salengro Lys les Lannoy (Nord).

Швэцыя: Basil Lukaszyk c/o Hammer Ringvagen N. 123/III, Stockholm.

Аргентына: Asociacion Bielorusa en la Argentina. Calle Coronel Sayos 2981, 4 de Julio, Prov. Buenos Aires.

Аўстралія: Mr. Donat Jackievič, 60 Fisher St., East Brisbane, Q.-ld. Mr. M. Palashuk, 17 Sparks Ave, Fairfield, Vict., Australia. c) Mr. Jan Carnecki, 306, Sandgate Rd., Shortland, N.S.W. d) Filip Dareuski, 15 Vindsor St., East Perth, W. A. Australia.

Бразылія: Carlos Cimafejczyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba - Parana.

Канада: Mr. W. Biehmach, 3518 de Bullion St., Montreal, Q. Canada.

ЗША: a) Mr. B. Danilovich, 222 Suydam St., New Brunswick, N. J. b) Mr. M. Serdeczenko, 7851 Sherwood Ave, Detroit 11, Mich. c) Mr. V. Duniec, 2502 W. 7. St., Cleveland, Ohio. d) Mr. E. Budzka, 2042 W. St. Paul Ave Chicago 47, Illinois

Новая Зэльандыя: Mr. Marian Karaniewski, 88, Hercules Drayve, Roxburg-Hydro.

З гэтых Прадстаўніцтваў просім у пасоных краінах выпісаць «Бацькаўшчыну» й на іх адрас перасылаць за яе належнасьць.

Што зрабіў ты, прызнавайся? Мусіць, печаны ты гад? — Кінь ты, бацька, не чапляйся! Можна ён ня вінават, — Кажна ціха гаспадыня: — Што карыць яго дарма? Ад добра свой дом ня кіне, Добра ведаю сама. — Як заплача тут хлапчынка! Як прарвецца яго жаль! Аж дрыжыць ён, бы націнка, — Ну, канчаецца амаль. Бо ён першы раз, няшчасны, Слова жаласці пачуў! Слова ласкі, погляд ясны Сэрца хлопцу павярнуў. Стала ў хаце ўсім нялоўка, Бо пачулі чэрствасьць, стыд, Бо з-за ласкавага слоўка Гэтак плакаў ён наўзрыд. — Сыціхні, годзі, а то брыдка: Хто ня бачыў тваіх сьлёз? — Дзед тузнуў яго за сьвітку, За плячук яго патрос. — А чыя-ж то скрыпка гэта? Зноў спытаўся гаспадар. — А яго! О, граць ён мэта: Першай гільдзіі штурка! Ну, Сымон, утні ты, браце, Хай паслухаюць пань! Зацікавіліся ў хаце — Вольш Сымон ім стаў дзіўны. Ён уцёрся кулачкамі І ўжо плакаць трохі сьціх, Вольш вясёлымі вачамі Ён акінуў тут усіх. Мімавольна і выпадкам Чыйсь погляд ён спаткаў, Хтось сачыў за ім украдкамі І вачмі вачэй шукаў. Ён ніколі не забудзе, Покі жыць на свеце будзе, Пары асьвешчаны вачок, Тонкіх бровак, тварык ветлы,

І на губках такі сьветлы, Такі добранькі сьмяшок. Ён яшчэ раз вочкі ўськінуў. Зноў той погляд улавіў. Тут Сымонка скрыпку вынуў, Чуць галоўку пахіліў І зайграў, ды так прыўдала, Як ніколі ня іграў, Скрыпка нібы вымаўляла — Душу радасць авяжала, Душу смутак ахінаў. Змоўклі ў хаце ўсе дазваньня — Зачароўваў ён усіх, Толькі зрэдка, бяз пытаньня, Сам сабою чуўся ўздых. Галаву рукой апёршы, Гаспадар прысеў за стол, Нярухомы, бы абмёршы Апусціўшы вочы ў дол. Гаспадыня, як стаяла, І застыла так, маўчыць, Бы яе штось прыкавала, На твары сьвяза блішчала, А стонна гучыць-гучыць! Грае хлопчык ды часамі Кіне вочкі ў той куток, Каб спаткацца зноў вачамі З парай асьвешчаны вачок. А яны глядзелі пільна І ўспагадна і прыхільна Ды так міла, ды так гожа, Як дзяўчынка глядзець можа. Ад тых вочак шлі прамеяны, Сэрца лашчылі цяплом, Адганялі мрок-сучэньне, Душу цешылі сьвятлом. І тады струну раптоўна Ажыўляў вясёлы тон, Плаваў смых той лёгка-роўна Ды з струнамі палюбоўна Вёў суладны гоман-звон. Так на полі ў вечар мая Ветра лёгенькі павеў Чуць калосікі гайдае

Ды зь іх гутаркі складае Нейкі гожа-ціхі сьпеў. Скончыў ён, а вобраз граньня Жыў, звывіў яшчэ ў душы, Як той голас разьвітання, Што гучыць табе ў цішы. — Хлопчык, родны ты мой, мілы, Як-жа граеш ты, браток! Як завешыў ты, пахілы, Залаты мой ты чаўнок? — Хваліць хлопчыка малага Гаспадар на ўсе лады. — Ну, хадзі за стол, нябога; Сядзі і ты, стары, сюды, Пасілкуйцеся з дарогі... Ты зьнімі, дзед, свой мяшок! — Крэхча, дзякуе убогі. — Ня турбуйцеся, панок! От прысяду я тут з краю, Хай вас Бог усіх ціліць... Я, панок, на што хлусіць, — Надта хлопца паважна, Слаўны хлопец, малайчына, Як-бы ў ім мая ёсьць кроў, І гляджу яго, як сына, І люблю, каб я здароў! — Але ён худы да змору... Што-ж, Сымонка, не ясі? Ганна, зьбегай ты ў камору, Сыра хлопцу прынясі — Дык-то Ганна! Ну й дзяўчынка І прыўдалая-ж яна! Станік тонкі, бы націнка, Тварык — ветлая ясна, А як глянэ, вочкі ўськіне, Усьміхнецца — ясны дзень! Хоць якая злосьць астыне, Раптам згоніць з твару цень. — Ну, частуй музыку, Ганя! Застыдзілася яна, Як чьвет маку, ўся дазваньня Шчочка стала чырвана. Але вочкі уськідае На Сымонку ды зноў

Іх саромліва спускае І ніяк ня знойдзе слоў Папрасіць яго, як трэба. І Сымонка сам ня свой: З сырам сыр ёсьць замест хлеба, Трэ галушачкі рукой, Ніжай гне свой стан сірочы, Рук ня знае дзе падзець І ня смее ёй у вочы Сьмела, проста паглядзець. Дзед тым часам твар жагнае, Вочы ўзьяўшы к абразом, І прад імі выслаўляе Ён прыветны гэты дом. — Дзякуй вам за падвечарак! — Кажна ён гаспадаром. — Ну, Сымон: да першых зорак Можна ў Ліпы сьціганьне? — Хлопцу стала нейк маркотна. Пойдзем! — кажна і ўздыхнуў І падняўся ды гаротна Хату тую азірнуў. І заняла, так заняла Сэрца беднае яго! І журбота падступіла, А па чым яна? чаго? Зноў ісьці жабрачым шляхам І жыць гэтак дзень за днём, Калі тут, пад гэтым дахам, Ён асвеены сьвятлом! — Тут начуйце, хто вас гоніць? Унь на небе колькі хмар! Ды ўжо й позна, — ім гамоніць, Іх спыняе гаспадар: — Клуна блізка, і на сене Можна добра адпачыць, Чым вы мелі па калені Гразь папоцёмку мясіць. — О, няхай вам Бог прыяе! Нам абы-які куток, — Кажна дзед ды зноў зьнімае Свае торбы і мяшок. (Далей будзе)